Sayı 3 (291)
Mart 2019
Yıl XXVII

ISSN: 1312-9872

Yayın Sahibi
BULGARİSTAN MÜSLÜMANLARI BAŞMÜFTÜLÜĞÜ

Yayın Türü
Aylık, süreli

Yayın Kurulu
Vedat S. Ahmed
Cemal Hatip
Doç. İbrahim Yalımov
Dr. İsmail Cambazov
Dr. Kadir Muhammed
Murad Boşnak
Muhammed Kamber

Dizgi ve Tasarım
Salih M. Şabanov

Adres
Sofya 1000
ul. „Bratya Miladinovi" 27
Müslümanlar Dergisi
tel.: 02/981 60 01

Temsilcilikler
Bölge Müftülükleri
Cami Encümenlikleri

Online
www.grandmufti.bg
muslumani@grandmufti.bg

Baskı
Sky Print

Abone ücretleri
Yıllık: 24,00 lv.
Altı aylık: 12,00 lv.

Buyurun Cenaze Namazına...

Her ne denli yaşarsa bir kişi, akıbet ölmektir anın işi demiş şairimiz. Bu dünyaya gelenin gitmeme gibi bir "lüksü" yok. Nice enbiyâ, ulemâ, evliyâ, asfiyâ, ümerâ, vüzerâ, eşkiyâ, büyük ya da küçük, kadın ya da erkek, mümin, kâfir ya da münafık, zengin ya da fakir, bu dünyada bir gün dahi kalmak istemeyen ya da hiç terk etmeyeceğini düşünen hep gitti. Gidecek de...

Gidecek gitmesine de nasıl gidecek? Asıl soru bu. Ebedî ahiret yolculuğuna nasıl çıkacak insanoğlu? Tek başına çıkacağı zorlu ve sıkıntılı bir yolculuk bu. Yanında ne götürecek, arkasında ne bırakacak? Mezara yalnız gireceğimize, en sevdiklerimiz bile bizimle mezara girmekten kaçınacağına göre, bütün bu soruların cevabını kendimiz vermeliyiz. Şüphesiz, her kedi kendi bacağından asılacak, hiç kimse başkasını yükünü omuzlamayacak, lâ teziru vâzirâtün vizra uhrâ!

Beşeriyet tarihinin başından beri insanın doğumu ve ölümü etkileyici bir zaman dilimidir. Bazı doğum ve ölümlerden kimsenin haberi olmaz; bazıları bir aileyi, bir köyü etkiler; bazıları ise dünyanın gidişatını değiştirir. O yüzden kadim zamanlardan, hatta ilk insandan beri ölüm ve ölüyü yeni dünyasına uğurlama "merasimi" vardır. Bunlar insanların, belki de daha doğrusu inanç, dünya görüşü, kültür ve eğitimine göre değişiklik arz eder. Ahiret inancı olanlarla bu dünya sonrasında hayatın bittiğini düşünenlerin uygulamaları çok farklıdır. Birileri cenazeyi yıkar, birileri yakar... Birileri gömer, birileri firavunlar gibi mumyalar... Birileri hüzünlü bir uğurlama, birileri ise çalgılı çengili merasim yapar...

Müslümanlar olarak bizim de kendimize has dünya ve ahiret anlayışımız, inancımız var. Ölüm aynı olsa da dizim ölüme yaklaşımımız farklıdır. O yüzden ölenle ilgili uygulamalarımız da farklıdır. Aslında bizim "cenaze uğurlamamız" orta yolu izlemekten geçer. Üzülürüz, ama taşkınlığa kaçmayız. Cenazemize canlı imiş gibi değer veriririz, ama "gibi" olduğunu da unutmayız. Lâyıkıyla uğurlamaya çalışır, ama israf, şaşaa ve yapay birtakım şeylerden kaçınırız. Cebi olmayan kefene gömleğini giydirip çıplak göndermeyiz, ama marka takım elbise giydirmeyiz. Arkasından hayır, hasenat göndeririz, ama artık ondan ziyade kendimiz için yapmamız gerektiğini unutmayız. Meyyit için dua ve hüsn-i şehadet ederiz, ama asıl yapılması gerekeni onun yapması lâzım geldiğini biliriz.

Bir gün gelip "buyurun cenaze namazına" dendiğinde asıl meselenin ne mal, ne mülk, ne makam sahibi olmak değil de "er kişi niyetine" dendiğinde onun hakkını verebilmektir.

Vedat S. Ahmed

İÇİNDEKİLER

02 Müslümanımız, Dini de Dahil Olmak Üzere Tarihini ve Kültür Mirasını Tanımıyor
05 Şımşılak Yalan...
06 Cenazeye Dair
08 Cenaze Merasiminde Devir Var Mıdır?
10 Mümin Kardeş için Yapılan Son Vazîfe
12 En Masum Bahane: İnsanız, Kuluz!
14 Üstat
16 Hasköy'de Bulunan Adı Üstüne Eski Cami
17 Öğrenmeye ve Öğretmeye Adanmış Bir Hayat
Hâfız Abdullah Fehmi (Meçik) (1869-1945)

İmzalı yazılardan, ilân ve reklamlardan reklam sahipleri sorumludur. • Sayın okuyucularımız, dergimizin sayfalarında ayet-i kerime, hadis mealleri ve mübarek isimler bulunduğu için yerlere atılmamasını rica ediyoruz.

MÜSLÜMANIMIZ, DİNİ DE DAHİL OLMAK ÜZERE TARİHİNİ VE KÜLTÜR MİRASINI TANIMIYOR

Bulgaristan Bilimler Akademisinden Etnolog Dr. Yelis Erolova ile Mülâkat

Yelis Erolova 1979 yılında Ziştovi (Sviştov) kasabasında doğmuştur. 1993-1998 yılları arasında Gabrovo'daki Millî Aprilov Gimnazyasında okumuş, ardından Sofya "Sv. Kliment Ohridski" Üniversitesi "Etnoloji" ve "Tarih" bölümlerinde yüksek öğrenim görmüştür. 2006 yılında Bulgar Bilimler Akademisi (BAN) nezdinde Müzeli Etnografi Enstitüsünde doktora eğitimine başlamış ve 2009 yılında "Etnografi" alanında doktora tezini savunmuş ve bu eseri "Dobruca – granitsi i identiçnosti" (Dobruca – sınırlar ve kimlikler) adıyla kitaplaştırılmıştır. O zamandan beri Yelis Erolova baş asistan olarak aynı enstitüde çalışmaktadır. Etnik topluluklar, göç ve kültür mirası konusunda Bulgarca, Rusça, İngilizce, Romence ve Türkçe yayınlanmış 30 makale ve etüt kaleme almıştır.

▶ ***Sayın Dr. Yelis Erolova, Bulgaristan'daki akademik camiada ve bilhassa Bulgaristan Bilimler Akademisi (BAN)'da çalışan çok az sayıdaki Müslümandan birisiniz. Millî ve milletlerarası çapta alanınızda büyük başarılarınız var. Nasıl oldu da bilime ve bilhassa Müslümanların sanki uzak durduğu sosyal bilimlere yöneldiniz?***

Doğum yerim Ziştovi (Sviştov), yani iktisatçılar şehri, ama aynı zamanda zengin kültür mirasına sahip bir yer. Daha ziyade arkeoloji ile ilgileniyordum, bu da beni 7. sınıftan itibaren Gabrovo'daki Aprilov Gimnazyasında eğitim görmeye sevk etti. O sıralarda o zamana kadar tanımadığım etnografyanın çok daha ilginç olduğunu fark ettim. Ondan sonra Sofya Üniversitesine, ardından da Bulgaristan Bilimler Akademisine kabul edildim. Ne mutlu ki, bu süreçte ailem özel ve meslekî hayatımla igili beni destekliyor ve benim yerime karar almıyordu. Müslümanlarda çoğu zaman çocuklarının meslekî eğitimleriyle ilgili kararları ebeveynin aldığını düşünüyorum, bu da onları iktisat, tıp ve siyaset gibi daha prestijli ve ekonomik anlamda daha gelir getirici mesleklere yönlendirmektedir. İnsan, işin finansal boyutuna rağmen, kendisini yerinde hissettiği işi yapmalı diye düşünüyorum. Ayrıca bugüne kadar yürüdüğüm bilim yolunun hiçbir parti, iltimas veya herhangi bir bağımlı kılıcı destek ile alâkalı olmaması beni daha çok mutlu etmektedir.

▶ ***Yelis Hanım, Ziştovi gibi uyanık bir şehirdensiniz ve orada büyük bir Müslüman-Türk topluluğu yaşamaktadır. Onlar hakkında birkaç kelâm eder misiniz?***

Ziştovi (Sviştov) Türkleri uyanık insanlardır. Güçlü medenî, yerel ve etnokültürel mensubiyet duyguları var. Bugün Ziştovi Türkleri epey dağılmış durumda bulunuyor. Bir kısmı Ziştovi'de, bir kısmı Türkiye'ye göç etmiş, diğer bir kısmı da Sofya'da veya yurtdışında yaşıyor. Kanaatimce Sviştov, farklı dinî ve etnik topluluklar arasında iyi bir etkileşim örneğidir; her biri kendi özellikleri, sınırları ve mekânlarına sahiptir. Bu veya şu parti, başka yerlerde olduğu gibi, burada etnik ve dinî huzursuzluk çıkaramaz.

▶ ***Müslüman-Türk adıyla öğrenim gördünüz ve akademik kariyer yaptınız. Bu adınızla kendinizi nasıl hissediyordunuz? Size kar-***

Haga'da düzenlenen bir bilimsel konferanstan hatıra

şı yaklaşım nasıldı? Bu soruyu size sormamızın sebebi, "bizden" birilerinin bir şeyler elde etmek için kimliklerini gizlemeye çalıştıklarına şahit olmamızdır.

Aprilov Gimnazyasındaki ve Sofya Üniversitesindeki sınıf arkadaşlarım arasında, daha sonra da Etnografi Enstitüsünde sadece ben Türk adı taşıyordum, ama herhangi bir zaman diliminde bundan dolayı rahatsızlık yaşadığımı ve başka bir ada veya mensubiyete sahip olmayı istediğimi söyleyemem. Negatif ayrımcılık kurbanı olmadım, olmuş olsam bile bunu anlamadım. Şöyle veya böyle birtakım başarısızlıklarım olduysa, hiçbir zaman bunları ayrımcılık veya benzeri şeylere bağlamadım, daha ziyade sebebi kendimde arayarak daha fazla çalışmaya gayret gösterdim. Ülkemizdeki Müslümanların bazıları ile Türkiye'deki göçmenlerimizin bir kısmının Bulgar adlarına sahip olduklarını biliyorum. Muhtemelen bunlar, Bulgar toplumu tarafından farklı bir şekilde algılanacaklarından korkuyorlar. Herhangi bir milletin tarihî geçmişinin günümüzde kültürel üstünlük argümanı olarak kullanılmasını doğru bulmuyorum, fakat böyle bir "mukayese" karşısında kalmaya zorlandığımızda da tarihimizden ve adımızdan utanacak sebep görmüyorum.

▶ ***Biraz da araştırmalarınızı konuşalım... Neler yapıyorsunuz, paylaşır mısınız?***

Araştırmalarım, farklı etnik ve dinî toplulukların kimlik ve kültürüne yöneliktir, aynı zamanda Bulgaristan'a ve Bulgaristan'dan göçleri de araştırıyorum. Şu anda 1923 yılından günümüze kadar Bulgaristan'dan Türkiye'ye farklı göç modelleriyle ilgili bir çalışma yapıyorum. Bu çalışmamda farklı historiografik yorumları ve muhacirlerle göçmenlerin özel kişisel tarihlerini analiz ediyorum.

▶ ***Çalışmalarınız yıllarca süren alan araştırmalarına dayanıyor. Toplumun nabzını tuttuğunuzu söyleyebiliriz. Anket veya mülâkat yaptığınız insanların "ağzını açmayı" ne kadar başarabiliyorsunuz?***

Burada mütevazılık etmeyip kendimi iyi bir alan araştırmacısı olarak tanımlayabilirim. Farklı topluluklar arasındaki çalışmalarım öncelikle bana insanları sahip olduğum kültürel değerlerime göre yargılama, onlarınkileri anlayışla karşılamayı öğretti. Ayrıca hedefim "her ağzı açmak" olmayıp sadece söyleyecek bir şeyi olanı söyletmektir. Mülâkat yaptığım insanlar çoğu zaman bana bütün özel ve meslekî hayatlarını anlatıyor, zamanla da iyi dostluk ilişkilerimizi muhafaza ediyoruz.

▶ ***Etnolog Dr. Erolova'ya göre Bulgaristan'daki Müslüman cemaatin temel sorunları nelerdir?***

Bulgaristan'daki Müslümanların sorunları hakkında konuşacak kişi olduğumu düşünmüyorum, kaldı ki, bu kitap yazılacak bir konudur. Elbette, şahsî görüşüm var... Bizim topluluğumuz, sosyo-ekonomik mahiyetteki gelir seviyesi düşüklüğü, iyi olmayan hayat standardı gibi çok ciddî sorunları olan Bulgar toplumunun bir parçasıdır. Daha özel sorunlar içerisinde Müslümanların arasında dayanışmanın bulunmadığı, hatta mensup oldukları etnik toplulukların bile birlik içerisinde olmadığı zikredilebilir. Dikkatimi çeken diğer bir husus da bizim Müslümanların bir kısmının medenî, dinî ve etnik mensubiyetleri hususunda özgüvenlerinin düşük seviyede olmasıdır. Bu da bazı durumlarda hem yabancılara, hem de kendikilerine karşı korkuya dönüşmüştür. Son olarak, tabiî, önem bakımından değil, Müslümanımızın, dini de dahil olmak üzere tarihini ve kültür mirasını tanımadığını düşünmekteyim.

▶ ***Teşhisi koyduktan sonra sorunların tedavisi için yön de gösterbilir misiniz?***

Ülkemizdeki Müslümanlar, ne tür sorunlarının olduğunu düşünürlerse düşünsünler, devamlı memnuniyetsizliklerini ifade

Tatar topluluğunu araştırırken çekilen bir kare

ederek, ne başkalarını suçlayarak, ne de şakayla söyleyecek olursak, muska ve büyü ile bunları çözemezler diye düşünüyorum. Kanaatimce, Bulgaristan Müslümanları özgüvenlerini artırmalı, ama bunu yaparken fazla gösterişe kapılmamalıdır; karar alırken eleştirel düşünmeliler; sadece kendilerine karşı değil de yakınlarına, komşularına ve vatandaşlarına, zorda kalan insanlara karşı daha pozitif, âlicenap ve cömert olmaları gerekiyor.

► *Sayın Yelis Hanım, bu yılın başından beri, özellikle de Voyvodinovo köyündeki olaylardan sonra "Çingene sorunu" tekrar gündeme oturdu. VMRO'nun bu sorunla ilgili "konsepsiyonu" ortaya çıkınca olaylar tırmanmaya başladı. Bir etnolog zaviyesinde bakınca durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Çingenelerle ilgili sosyal veya gündelik hayattan âdî olayları belirli aralıklarla abartarak sunma ve etnik kılıfa sokmanın temelinde kanaatimce toplumun büyük bir kısmının taşıdığı Çingeneler üzerinde kültürel üstünlüğe sahip olma bilinci yatıyor. Herşeye rağmen Çingenelerin asırlardır burada yaşadıkları ve Bulgaristan'ı vatan addettikleri düşünülmüyor. Hoşumuza gitsin ya da gitmesin, onlar da bütün diğerleri gibi eşit haklı vatandaşlardır. Sosyalizm döneminden beri yürütülen politikalar onların entegrasyonunu amaçlıyor, fakat bunlar iktidar sahiplerinin anlayışlarına göre yapılıyor. Meselâ, bu politikaların sonuçlarından biri, zaman içerisinde eski Roman mahallelerinin kapatılıp yenilerinin açılmasıdır. Uzmanca ve bütün tarafları tatmin edici yeni çözümler sunulmuyor. Ayrıca kanaatimce suçlar, Romanlar/Çingeneler veya herhangi bir başka etnik grubu mercek altına alarak etnisize edilmemeli, etnik kılıfa sokulmamalıdır. Medyada eleştirisiz olarak yansıtılan "bir erkek ailesini katletti", ama diğer taraftan "Çingene arabayla Bulgarı çarptı" türünden hususlar toplumsal gerginliğe sebep oluyor, o yüzden her birimizin bunun kime faydası dokunuyor diye sorgulaması gerekiyor. Sanki Bulgarlar, Türkler ve diğerleri suç işlemiyor mu? Eğer Bulgaristan'da Çingeneler olmasaydı o zaman belki de suçların ve yoksulluğun başka bir etnik rengi olacaktı. Bazı Çingenelerin entegre edilme ihtiyacı olmadığı gerçeğini genelleştirmek ve anlamamak son derece tedirgin edicidir. Bazıları, Bulgar, Türk vs. ile birlikte, varlık yokluk sınırında bırakılmışlardır, bu durumda bu insanların sosyal bütünleşmesi için devletçe alınacak tedbirlere etnik hüviyet verilmemelidir. VMRO tarafından sunulan Çingenelerin entegrasonuna dair konsepsiyon ise cezalandırma karakteri taşımakta olup Bulgaristan Anayasasına aykırıdır. Bu belgenin rahatsız edici tarafı, asılsız olan tarihî gerekçelerinden ziyade verdiği Hitlerist Almanya öncesi ruhundaki ırkçı mesajlardır. Bu ülkede kanunlar var; onları ihlâl edenler, etnik ve kültürel farklılıkları sebebiyle değil de kanunların belirlediği düzen çerçevesinde cezalarını çekmelidir. Saçma ve utanç verici olan şey, sadece Bulgaristan'ın "iki şamar vurarak" yabancı mültecileri Türkiye'ye geri çevirmesi değil, etnik azınlıklara mensup öz vatandaşlarını mülteci yapmaya başlamak da öyledir.

► *Bildiğimiz kadarıyla sizin araştırmalarınız zaman zaman Başmüftülük teşkilâtı ve birimlerinin çalışmalarıyla da kesişmektedir. Bu konudaki intibalarınızı paylaşır mısınız?*

Bu kurumla profesyonel işbirliğim 2008 yılında başlamış bulunuyor. Artık birkaç ortak teşebbüsümüz gerçekleşti. Son olarak 2017 yılında Yüksek İslâm Enstitüsü temsilcileri ve çalıştığım Enstitüden bilim insanlarının katılımıyla küçük bir bilimsel toplantı düzenleyerek Bulgaristan Müslümanlarının kutsal yerleri ile ilgili araştırmalarımızı sunduk. Gelecekteki işbirliğimiz kapsamında bilim ve toplumun güncel sorularına cevap verecek açık ve interdisiplinler bir müzakereli toplantı düzenleme görevimiz bulunuyor. Kurumun, bazı durumlarda yardıma açık olan, ama bazen uzak duran, yerel birimlerindeki temsilcileriyle irtibat içerisinde olmak benim için her zaman faydalı olmuştur.

YAZAN VE ÇİZEN: **HİKMET EFRAHİM**

ŞIMŞILAK YALAN...

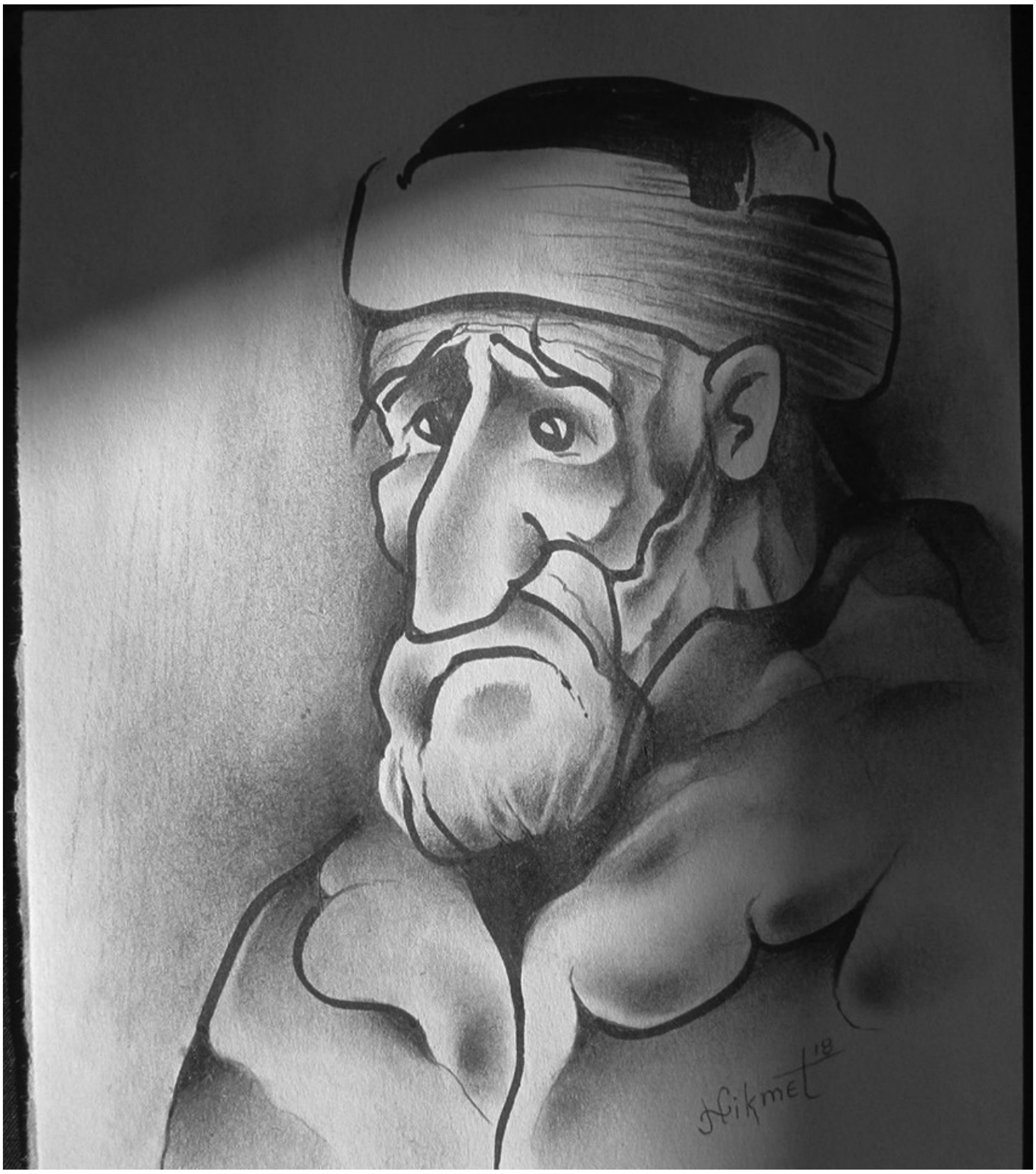

***„İnanacak gibi değil !..
Hani günümüzde Bulgaristan Türklerinin
bi, takım özgürlükleri varmış...
Şımşılak yalan!"***

(Deliormanlı)

CENAZEYE DAİR

ERDİNÇ SÜLEYMAN
KİLLİ MERKEZ CAMİSİ İMAM-HATİBİ

Hamd Allah'adır!

Bizler, ***"Her canlı ölümü tadacaktır"*** meâlindeki Kur'ân hükmüne kesin olarak iman ettiğimiz için ölüm hakikatini metânetle karşılarız. Böyle bir olay karşısında da sabırlı davranan müminleriz elhamdülillah. Böyle olmakla birlikte ölüm olayı ile ilgili bazı sorumluluklarımız var. Onları ele alalım:

ÖLÜM HÂLİNDEKİLERE KARŞI GÖREVLERİMİZ:

1. Ölüm emâreleri görülen hastayı yüzü kıbleye gelecek şekilde sağ yanı üzerine yatırırız. Bu mümkün olmazsa, hastanın ayakları kıbleye gelecek şekilde sırtı üzerine yatırırız.
2. Ölüm emâreleri başlayan hastanın özellikle dudakları ve ağzı çabuk kuruyacağından, hastanın su isteğini ıslak bir bezle veya pamuk gibi benzeri şeylerle dudaklarını ıslatarak gideririz. Bununla beraber küçük bir kaşık ile su da verebiliriz. Bu ihtiyacın giderilme keyfiyetini hastanın o andaki durumuna göre ayarlarız.
3. Hastanın yanında, onun hâl-i hayatında sevdiği biri "Kelime-i Şehâdet"i seslice söyler. Ancak hastaya kesinlikle "sen de söyle... sen de söyle..." diye teklifte işaretle dahi bulunmaz. Çünkü ölümün şiddetinden dolayı "hayır" demesinden korkulur.
4. Hasta Müslüman değilse, açıktan "Kelime-i Tevhid"i söylemesi söylenir.
5. Ölmek üzere olan hastanın yanında sessiz bir şekilde Yâsin sûresi okunur.
6. Ölüm gerçekleşince, ölünün bulunduğu yerde cenaze yıkanıncaya kadar Kur'ân-ı Kerim okunmaz.
7. Hasta ruhunu teslim edince bir an önce defin işlemlerine başlanmalıdır.

ÖLÜM GERÇEKLEŞİNCE YAPILACAKLAR:

1. Ölen kişi taharetlenip abdest aldırılır.
2. Meyyitin çenesi geniş bir sargı bağı ile başının üst kısmından bağlanır.
3. Cenazenin üzerindeki elbiseler çıkarılır, temiz olanlarla değiştirilir.
4. Kolları vücudunun yanına uzatılır.
5. Ayakları baş parmaklarından birbirine bağlanır.
6. Gözleri açık ise parmaklarla göz kapakları aşağıya doğru sıvazlanarak yumdurulur.
7. Kıbleye doğru yatırılır.
8. Şişmemesi için ölünün karnı üzerine bir demir parçası (bıçak, orak gibi) bir şey konur.
9. Üstüne her tarafı kapanacak şekilde bir bez parçası serilir.
10. Cenazenin yanında buhur tütsülenir. (Bu odaya güzel koku vermesi içindir.)
11. Bütün bunları yaparken Peygamber Efendimizin şu mübarek sözleri tekrar edilir: *Bismillâh ve alâ milleti Rasûlillâh.*
12. Cenaze usulünce yıkanıp kefenlenir ve daha sonra cenaze namazı kılınır.

CENAZE NAMAZININ SAHÎH OLMA ŞARTLARI:

1. Diğer namazların şartları tamamen yerine getirilmelidir (hadesten tahâret, setr-i avret, kıble vs.).
2. Cenaze Müslüman olacak.
3. Cenaze yıkanmış olacak.
4. Namazı kılınacak mevtâ cemaatin önünde bulunacak.
5. Namazı kılınacak mevtânın tamamı veya başı ile birlikte cesedinin yarısı bulunacak.
6. Cenaze namazı kılacak kişi yerde veya ayakta duracak (özürlü olmak müstesnâ).
7. Cenaze namazı kılınacak mevta yerde üzerinde veya yere yakın bir şey üzerinde bulundurulacak.
8. Cenaze namazını kıldıracak kişi diğer namazlarda olduğu gibi âkil-bâliğ olacak
9. Namazı kıldıracak kişi, namazı kılınacak cenazenin bir kısmına karşı duracak.

CENAZE İLE İLGİLİ UYGULAMALAR:

- Yemek yedirmek: Definden sonra cenaze sahibinin cenazeye katılanlara yemek yedirmesi mekruhtur. Cenazenin defnedildiği gün ya da 3, 7, 40 veya 52. günlerde yemek yaptırıp, hatta hayvanlar kesip ziyafetler vermek de aynı ölçüde mekruhtur. Ancak fakir, aç ve muhtaç görülen kimseleri, sevabını ölünün ruhuna bağışlamak üzere yedirmek, ölünün kaçıncı günü (ölüm günü ile ilk üç gün hariç) veya yılı olursa olsun güzel bir sadaka görülür. Kişinin ölümünden sonrası için ayırdığı parayla aslında kendisi hayattayken hayır yapması evlâ olanıdır. Diğer yönden komşula-

rın cenaze çıkan eve ilk üç gün yemek hazırlayıp götürmeleri ise müstehâptır. Peygamber (s.a.s.) bu hususta şöyle buyurmuştur: *"Cafer ailesine yemek yapınız. Onlara kendilerini meşgul edecek şey gelmiştir."*

- Mevlid okutmak: Mevlid sahibi güzel sesli hoca, imam vs. arayıp buluyor. Bunlar çoğunlukla vefat edene rahmet olması şuûrunda olmayan insanlar oluyor. Bazen de sırf kadınları ağlatmaya yönelik, Kur'ân-ı Kerim'i dahi düzgün okumaya muktedir olmayıp sadece ilâhiler, şiirler ve gazeller icra eden insanlar bulunuyor. Bu amel, fukahanın câiz görmedikleri teganni ve güzel söylemeye kıyas ederek mekruh gördüğü çeşittendir. Kadın erkek aynı odada dinlemeleri de aynı şekilde uygun görülmemiştir. Ekseriyetle gösteriş için yapılan merâsimlerin yapılmasında ne ölü ne de diri için hiçbir fayda yoktur. Menfaat gözetilen, ihlâssız, Allah rızâsının gözetilmediği mevlid, hatim gibi icraatlardan fayda geleceğine inanmak ehl-i sünnet itikadına zıt bir inanç ve uygulamadır. Ancak Allah'ın kelâmı ve Rasûlüllah (s.a.s.)'in bizlere miras bıraktığı şeylerin ehl-i sünnet itikadına göre, farklı çıkar ve menfaatlere âlet edilmeden ihlâs ile okunması çok faziletli görülmüştür.

- Kabirlerin üzerini yapmak: Toprağın kabir üzerinden bir karış kadar yükseltilmesi ve deve hörgücü gibi yapılması mendûptur/yakışır ve temel ölçümüzdür. Yerden bir karış yükseltilen mezarın etrafı taşlarla çevrilir, taş düşer ve bozulmaya yüz tutarsa, duvarı tamir ederek kabirde yatanın kim olduğu belli olsun diye sâde bir şekilde isminin taş/mermer gibi yere yazılması da caizdir. Peygamber Efendimiz oğlu İbrahim'in kabrini bir karış yükseltip etrafını taş duvarla çevirmiştir. Günümüzde yüzlerce hatta binlerce leva sarfedilerek anıt-mezarlarla övünmek ve iftihar etmek bir hastalık hâlini aldı. Müslüman ve Hristiyan mezarlıkları şekil itibarıyla aynı havaya büründü. Hatta resimler dahi konarak haç sembolü hariç gayr-ı müslimlerin mezarlarıyla aynı hâli aldılar. Bu tutumlarımız öncelikle vefat eden yakınımıza sonra da kendimize işkenceden başka bir şey değil.

- Kabirleri ziyaret âdâbı: Kabirleri ziyaret, öğüt almak, âhireti hatırlamak ve ölüye Allah Teâlâ'dan mağfiret dilemek içindir. Çünkü kabir ziyareti ölümü hatırlatır, kalbi yumuşatır, merhameti arttırır, dünya tamahını azaltır. Bu ziyaretler kadın-erkek herkese menduptur, ancak kadınların fitneye sebep olmaları durumunda onlara haram kabul edilmiştir.

Vesselâm!

ÖLEN KİŞİ İÇİN DUA

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ
وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَنَقِّهِ مِنْ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الْأَبْيَضَ مِنْ الدَّنَسِ وَأَبْدِلْهُ
دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ
وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ أَوْ مِنْ عَذَابِ النَّارِ

"Allâhümme'gfir lehû ve'rhamhü ve âfihî va'fü anhü, ve ekrim nüzülehû ve vessi' müdhalehû, va'gsilhü bi'l-mâi ve's-selci ve'l-beradi, ve nekkıhî mine'l-hatâyâ kemâ nekkayte's-sevbe'l-ebyada mine'd-denes, ve ebdilhü dâran hayran min dârihî ve ehlen hayran min ehlihî ve zevcen hayran min zevcihî, ve edhılhü'l-cennete ve e'izhü min azâbi'l-kabri ev min azâbi'n-nâr!"

"Allahım! Onu bağışla ve ona merhamet et. Ona âfiyet ver ve onu affet. Onu hoş karşıla ve yerini genişlet. Onu su, kar ve dolu ile yıka. Onu, beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi günahlardan temizle. Ona; yurdundan daha hayırlı bir yurt, âilesinden daha hayırlı bir âile, eşinden daha hayırlı bir eş ver. Onu cennete koy. Onu kabir azabından ve cehennem azabından koru."

İmam Müslim'in *Sahih*'inde yer alan bu dua, bir cenaze namazı esnasında Peygamber Efendimiz tarafından yapılmıştır. Bunu duyan Avf bin Mâlik de bizlere nakletmiştir. Duayı naklettikten sonra "Bu meyyit, keşke ben olsaydım" dileğinde bulunduğunu bildirmiştir. Rabbim bizleri de bu duaya mazhar olanlardan eylesin!

Bu mübarek sözler, vefat edenler için hayır duada bulunmanın önemini anlatmaktadır. Bir Müslümanın diğer Müslüman üzerindeki haklarından biri cenazesine katılıp ona hayır dua etmesi ve iyiliğine şehadette bulunmasıdır. Zira Allah Teâlâ, kullarının dünyalık amellerini değerlendirirken haklarında yapılacak şehadetleri de göz önünde bulunduracaktır.

Ancak bundan daha önemlisi, bizim tabut denen cansız ata binmeden önce yaptıklarımızdır. İşleyeceğimiz amelleri yukarıdaki nebevî sözlerin mânâsı doğrultusunda yapmamız gerekmektedir. Yani yapıp ettiklerimiz bizleri Allah'ın rahmetine, affına, lütuf, ihsan ve ikramına lâyık hâle getirmelidir. Duygu, düşünce ve davranışlarımızı temiz tutmalıyız ki, onlar da bizi temiz tutsun ve ahiret yurdundaki genişlik ve nimetlere kavuşmamıza vesile olsun. Aksi takdirde karanlık bir çukur ve acı bir azap bizleri beklemektedir.

CENAZE MERASİMİNDE DEVİR VAR MIDIR?

DR. İSMAİL CAMBAZOV ARAŞTIRMACI-YAZAR

Sayın okuyucu, bundan 23 yıl önce "Müslümanlar" gazetesinde (Haziran-Aralık 1996, sayı 69) okuyucuların ricası üzere "Dinimizde Namaz Iskatı (Devir) Diye Bir Şey Var Mıdır?" başlıklı bir yazı yazmıştım. Son zamanlarda birkaç cenaze merasimine katıldım. Gördüm ki, bu mesele hâlâ güncelliğini muhafaza ediyor. Bunun için aynı yazının tekrarının imamlarımıza ve cemaatimize faydalı olacağı kanaatindeyim.

Baştan şunu söyleyelim: Ülkemizde, hem de Türkiye'de uygulanan devirin dinimizin dört kaynağında, yani kitap, sünnet, icma ve kıyasta yeri yoktur. Adı geçmez. Ancak Hanefî mezhebinin kurucusu İmam-ı Azam'ın en ünlü iki öğrencisinden biri olan İmam-ı Muhammed "Namaz için de fidye inşallah kifayet eder" demiştir. Bu yüzden devirin bir mesnedi olmadığı hâlde fıkıh kitaplarının hemen hemen hepsinde yer almıştır.

Devir yapma, sadaka verme işleri fıkıhçılar tarafından güzel görülerek kabul edilmiş ve birtakım usul ve kaidelere bağlanmıştır. Bu usul ve kaidelere riayet edildiği takdirde ıskat ve devir faydalıdır. Devir, kitabına göre şöyle yapılır:

Örneğin ölen 63 yaşında bir erkek. Bunun hayatından mükellef olmadığı 12 yıllık çocukluk dönemi düşürülür. Iskat hesabı 51 yıl üzerinden yapılır. Ölen, hayatında birçok farz ve vacip namazlar kılmış olsa da devirde hiç kılmamış olarak kabul edilir. Iskat için ortaya konan para hayatının bütün namazlarını karşılayacak miktarda değildir. Böyle olunca devir usulü bir çare olarak düşünülmüştür.

Her gün vitir namazı ile birlikte 6 vakit namaz vardır. Bu bir ay 30 gün hesap edilerek (30 x 6=180) yüz seksen vakit eder. Ölen, o yıl Ramazan ayındaki fitresini 5 levadan vermiş ise, her vakit için 5 leva üzerinden hesap yapılır. 180 namaz 5 ile çarpılır (180x5=900). Elde edilen 900 leva ölenin bir aylık namaz ıskatının fidyesidir. 51 yılda kaç ay varsa bulunur, (51x12=612) 612 ay eder. Bir aylık namaz ıskatı olan 900 leva 612 ay ile çar-

pılır ve sonuç 550.800 leva eder.

Bu para ölünün mükellef olarak yaşadığı 51 senelik hayatındaki bütün namazların fidyesidir. Ortaya konan para yukardaki miktarın tamamı değil ise bu yeküne ulaşıncaya kadar devir usulü ile çoğaltılır.

Devir için ortaya konan paranın en az miktarı aşağıdaki şekilde tespit edilir:

61 oruç, 10 tane de yemin kefareti olmak üzere 71 kefaretin tutarı üzerine 15 günlük namazın fidyesi eklenir. Kefaret ile namaz fidyesi birleştirilerek hepsinin namaz ıskatı olduğu kabul edilir ve buna göre tamamı üzerinden devir yapılır. Devir işleminden sonra oruç ve yemin kefaretinin karşılığı olan para ayrılarak ıskattan ayrı olarak usulüne göre verilir.

Ölü için bir aylık namaz fidyesi olarak yukarıda hesap ettiğimiz 900 levanın devri şöyle yapılır: 51 yıllık hayatın 5 levadan bulunan bütün namazlarının fidyesi olan 550 bin 800 leva ortaya konan 900 levaya bölünür. Bu hesaba göre eldeki para 612 defa devredilecektir. Yani 612 defa el değiştirecektir. 900 leva bir çantada, kesede, zarfta bir fakire usulüne göre verilir. Fakir de aldığı parayı, para sahibine hibe etme suretiyle çevirir. Böylece alıp verme işi 612 defa tekrar eder.

Namazların ıskatı için yapılan devirden sonra ölünün oruç, yemin, zihar ve kul haklarıyla ilgili kefaretleri için devire oturanlarca aynı işlem dört kere 10'ar defa tekrar edilir.

Bütün devirde (parayı alıp vermelerde) şöyle ifadeler kullanılır:

Ölenin adının Ali, babasının Bekir olduğunu kabul edelim.

Bekir oğlu Ali'nin namazlarının ıskatı (oruçlarının, yeminlerinin...) için bu meblağı ölünün mirasçılarının vekili olarak sana verdim. Kabul ettin mi?

Parayı alan fakir:

Kabultü, vehebtü (kabul ettim ve hibe ettim) diyerek parayı devir yapana geri verir.

Devir yapan ile fakir aynı sözler ile parayı alır verirler. Misalimizde olduğu üzere bu alıp verme 612 defa tekrar edilir. Bir kişi de elinde tesbih ile deviri sayar.

Burada iki hususa dikkat etmek şarttır: devire sadece sadaka almaya hakkı olan fakir oturur ve kefaretler yalnız fakirlere (cenaze namazına katılsın veya katılmasın) verilir.

CENAZEYİ KABRE DEFNETMEK

Cenaze kabre götürülüp omuzlardan indirilince bir engel yoksa, cemaat oturur. Cenaze omuzdan inmeden oturmaları mekruh olduğu gibi, cenaze yere indikten sonra ayakta durmaları dahi mekruhtur.

Kabrin bir insan boyu kadar derin olması yeterlidir. Kabirlerde lahit yapmak faziletlidir; kabrin içinde kıble tarafı oyulur ve ölü, yüzü kıble tarafına gelecek şekilde sağ tarafı üzere buraya konur. Lahitin önüne tahta, kerpiç veya kamış gibi şeyler konur ve böylece atılan toprak ölünün üstüne değil, bu şeylerin üstüne gelmiş olur. Bu ölüye saygının bir gereğidir. Eğer kabrin kazıldığı yer lahit yapılamayacak derecede yumuşak veya ıslak ise, bu durumda dere gibi bir çukur kazılır ki, buna şak (yarma) denir. Gerekirse, bunun iki yanı kerpiç veya tuğla gibi bir şeyle örülür. Sonra ölü bunların arasına konur ve üzerine ölüye dokunmayacak şekilde tahta veya kerpiçle tavanımsı bir örtü yapılır.

Kabir zemininde güçlük bulunduğu takdirde, daha önce defin yapılmış bir kabre, önceki ölünün çürüyüp sadece kemiklerinin kalacağı bir sürenin geçmesinden sonra ikinci bir cenaze defnedilebilir. Bu süre iklim, bölge ve toprak özelliklerine göre değişiklik gösterebilir. İkinci defin önceki ölünün kemikleri dikkatlice bir kenara toplandıktan sonra yapılır.

Cenaze kıble tarafından kabre indirilir, sağ yanı üzerine kıbleye döndürülür ve kefen üzerinde bağı varsa çözülür. Cenazeyi kabre koyan kişiler "Bismillâhi ve alâ milleti rasûlillâh" (Allah'ın adıyla ve elçisinin dini üzere) derler. Cenazeyi kabre koyacak kişilerin sayısı ihtiyaca göre değişir. Kadınları kabre koyacak kimselerin ölüye akrabalık yönünden mahrem olmaları daha uygundur. Kadınlar kabre yerleştirilinceye kadar, gerekirse, kabirleri üzerine bir perde çekilir.

Definde bulunan kişilerin kabir üzerine üç avuç toprak atarak birinci defada "Sizi bundan (topraktan) yarattık", ikincisinde "Sizi tekrar toprağa iade edeceğiz", üçüncüsünde de "Sizi bir kez daha topraktan çıkaracağız" demeleri müstehaptır.

Kabrin topraktan bir iki karış yükseltilip deve hörgücü gibi yapılması menduptur. Kabir üzerine su serpmekte -gerekli olmamakla beraber- bir sakınca da yoktur.

Ebû Hüreyre'nin bildirdiğine göre Allah Rasûlü (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kim namazı kılınana kadar cenâzenin yanında bulunursa, ona bir kırat sevap vardır. Kim de defnedilinceye kadar cenâzenin yanında bulunursa, ona iki kırat sevap vardır." "İki kırat ne kadardır?" diye sorulduğunda Hazreti Peygamber, "İki büyük dağ kadardır." cevabını vermiştir. (Buhârî, Cenâiz, 58).

DOÇ. DR. MUSTAFA CANLI
YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ

MÜMİN KARDEŞ İÇİN YAPILAN SON VAZÎFE

Fermân-ı ilâhî gereği ***her nefis ölümü tadacaktır*** (Âl-i İmrân, 3/185). Her insan, imtihân için geldiği şu fânî dünya hayatını bir gün olup terk edecek ve âhirette yaptıkları ile yüzleşecektir.

Ruhu bedeninden çıkan insanın cansız bedenine *cenâze* denir. *Yüce dinimiz İslâm'da hangi inanca sahip olursa olsun cenâzeye saygı duyulur*. Kaynaklarımızda şöyle bir olay nakledilir: Allah Rasûlü (s.a.s.) bir gün ashâbıyla birlikte otururken oradan bir cenâze geçer. Peygamber Efendimiz, saygı için hemen ayağa kalkar. Ashâb-ı kirâm o cenazenin bir gayr-ı müslim cenâzesi olduğunu söylediklerinde Fahr-i Âlem Efendimiz; *"Olsun o da insan değil mi?"* (Müslim) buyurur.

Şüphesiz her cenâze, insanoğlu için bir ibret levhâsıdır ve lisân-ı hâliyle şöyle seslenir bizlere: "*Ey insanoğlu! Unutma bu dünya hayatı fânî. Hayat ne kadar hızlı geçti. Bak ben öldüm. Unutma bir gün sen de öleceksin!* " Onun için ölümü tefekkür etmek lâzım, ibret almak lâzım.

Vefat eden insan, artık yaptıklarının hesabını vermek üzere âhirete intikâl etmiştir. Bundan sonra geride bıraktığı yakınları ve din kardeşlerinin üzerine düşen bir takım vazife ve mesûliyetler söz konusudur. Aslında bu vazifelerden bazıları, din kardeşi ruhunu teslim etmeden önce terettüp eden vazifelerdir. Bu mânada Müslüman, ölmek üzere olan yâni son nefesine yaklaşmış olan din kardeşinin (muhtazar) yanında kelime-i tevhîd ve kelime-i şehâdeti okur. Buna *telkîn* denir.

Müslüman kardeşinin son nefesinde imân üzere gitmesi bakımından telkîn, mühim bir vazîfedir. Ölüm ânı çok şiddetli bir ândır; ölüm sancısı çok şiddetli bir sancıdır. Bu sebeple insan kelime-i tevhîd ve kelime-i şehâdeti unutabilir. Müslüman, sadece hatırlatmakla yükümlüdür. Onun

için Müslüman, ölmekte olan din kardeşine; "*şunu söyle, bunu söyle!*" diye bir zorlamada bulunmaz. Nitekim Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "*Siz ölmekte olana kelime-i tevhidi telkin edin, hatırlatın.*" (Müslim).

Müslüman, vefatından sonra din kardeşinin cenâze *techiz* işlemlerini ibadet aşkıyla yapar. Bu mânâda; uygun bir yıkama yerinin bulunması, yıkama esnasında kullanılacak malzemelerin temin edilmesi, kabir kazılması gibi hizmetleri büyük bir sükûnet ve huşû ile takip eder.

Cenâze, İslâmî usûllere göre yıkanır ki, buna *gasil* denir. Ölen bir Müslümanı yıkamak, diğer Müslümanlar üzerine farz-ı kifâyedir. Cenâzenin yıkandıktan sonra kefenlenmesi de Müslümanlar üzerine düşen mühim bir vazifedir. Buna da *tekfîn* denir.

Cenâze yıkanıp kefenlendikten sonra *tabut* denilen dört tarafı kapalı bir kutuya konulup dua ve istiğfarlarla sükûnet içerisinde cenâze namazının kılınacağı yere götürülür. Bu esnada alkış, yüksek sesle zikretmek veya tekbir getirmek gibi şeyler, asla uygun olmayan şeylerdir.

Cenâze namazı kılmak da Müslüman üzerine *farz-ı kifâyedir*. Bu bakımdan eğer bir kişi dahi olsa cenâze namazı kılacak insan bulunmazsa, o muhitte yaşayan bütün Müslümanlar bunun sorumluluğunu yüklenmiş olurlar ve muâheze edilirler.

Cenâze namazını kılıp sonrasında kabre taşımak yâni cenâzeyi *teşyî* etmek de Müslümanlar üzerine farz-ı kifâye olan bir ameldir. Bu, Müslüman üzerine bir vecîbe olduğu olmakla beraber, serlevhâ hadisimizde de vurgulandığı gibi, sevâbı büyük bir ameldir.

Kabre kadar getirilen cenâze, önceden kazılan kabre gömülür ki, buna *defin* denir. Müslüman cenâzesi mümkün mertebe Müslüman mezarlığına veya Müslümanlar için ayrılan bölüme gömülmelidir. Çünkü bir cenazenin en çok muhtaç olduğu şey duadır. Din kardeşlerinin olduğu bir yerde bu rahmet ve mağfiret iklimi daha yoğun yaşanır. Defin esnasında cenâze, yüzü kıble tarafına gelecek şekilde sağ tarafı üzere kabre konulur. Cenâzeyi kabre koyan kişilerin; "*Bismillâhi ve alâ milleti Rasûlillâh*" (*Allah'ın adıyla ve elçisinin dini üzere*) şeklinde dua okumaları müstehaptır.

Cenâzeyi kabre tabutla koymak veya kabrin etrafını mermerle kuşatmak, dinimizde mekruh görülmüştür. Çünkü topraktan geldik yine toprağa döneceğiz. Onun için ölünün cansız bedeni toprak ile temas etmeli, yâni aslına rücû edip yine toprağa dönmeli. Kabre konulan ölünün üzerine direk toprak düşmesin diye cenazenin üstüne tahta dizilir. Tahtalar konduktan sonra kabrin üstüne *toprak* atılmaya başlanır. Cenâzeyi defneden Müslümanların, üç avuç dahi olsa kabre toprak atması müstehaptır.

Bütün bu işlemler büyük bir *sükûnet*, *ibret* ve *huşû* içerisinde yerine getirilir. Kabrin deve hörgücü gibi topraktan bir iki karış yükseltilmesi mendûptur. Kabrin baş tarafına, kimin olduğu belli olsun diye bir kabir taşı konabilir. Buraya herhangi bir resim vs. konması mekruhtur. Bu gibi şeyler, ölüye fayda sağlamaktan uzaktır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, ölünün duaya ihtiyacı vardır. Arkasından yapılacak hayır ve hasenâta ihtiyacı vardır.

Onun için Müslüman, kabre konulur konulmaz din kardeşi için *dua ve istiğfar* etmelidir. Nitekim Peygamber Efendimiz cenâzeyi defnettikten sonra bir müddet cenâzenin mezarı başında bekler ve orada bulunan din kardeşlerine şöyle buyururdu: "*Kardeşiniz için Yüce Allah'tan mağfiret isteyiniz ve kendisine sükûnet vermesini dileyiniz. O şimdi sorguya çekilmektedir.*" (Ebû Dâvûd).

Cenâze defin işlemleri olduktan sonra yakınlarına *taziye* verilir. Dinimizde her işte olduğu gibi taziye hususunda da bir âdâb vardır. Gerek ölünün yakınları, gerekse taziye için gelen insanlar, bağırıp çağırma, yaka paça yırtma gibi uygun olmayan davranışlarda bulunmamalıdır.

Müslümanın, din kardeşinin vefatından sonra da üzerine düşen bir takım yükümlülükleri vardır. En başta ölünün arkasından iyilikleri dile getirilmelidir. Zira Sevgili Peygamberimiz, ölülerin hayırla anılmasını tavsiye buyurmuştur. Yine ölünün yakınları, ölünün arkasından fakirlere sadaka verme, cami, okul yaptırma gibi onun hayrına olabilecek hayır ve hasenâtta bulunabilirler. Böylece bütün yapılan bu hayırlar, ölen kişiye sevap olarak gidecektir.

Kabirleri ziyaret etmek de müstehap görülen hususlardan biridir. Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur: "*Kabirleri ziyaret ediniz. Çünkü kabirleri ziyaret, size ahireti hatırlatır.*" (İbn Mâce).

Cenâb-ı Hak, cümle geçmişlerimize rahmet eylesin ve imân üzere gitmemizi cümlemize nasip ve müyesser eylesin!

Âmin...

EN MASUM BAHANE:
İNSANIZ, KULUZ!

RAHİM RAHİMOV İLAHİYATÇI

> “Beşer şaşar” deyimi insanların bilerek yaptıkları cürümlerin kalkanı olmuştur. Hâl böyle olunca hata işlemek rutin bir işmiş gibi algılanmaya başlanmıştır. Bu istikamette olanların bu yolun sonunun hayra alâmet olmadığını bilmeleri gerekir.

Kompleks bir varlık olan insanın iyiliği de kötülüğü de işleme oranı eşittir. Yani yüzde 50’ye 50’dir. Bu gerçeği, Şems suresinin sekizinci ayet-i celilesindeki ***“Sonra ona (nefse) iyilik ve kötülük kabiliyetini verdi”*** ilâhî mesajdan öğrenmekteyiz. Söz gelimi, mezkûr rabbânî bildiri, “Allah beni nâhoş ahlâklı yaratmış, kötü huylu ve çirkin fiilleri işlemek üzere bu dünyaya göndermiş, benim yapım kötülük yapmaya daha müsait, bu yüzden ben de bana çizilen kaderi takip ediyorum” diye iddiada bulunanların asılsız mazeretlerinin önünü kati ve net olarak kesmektedir. Çünkü yüzdelerin oranını hangi cihete doğru artıracağımız tamamen bizlerin elinde olduğu hakikati ayetten açık bir şekilde anlaşılmaktadır.

Öte taraftan egomuz övülmeyi istediği ölçüde zemmedilmeyi de sevmez. İslâm ahlâkında nefsin kendisini methetmesinden ziyade, kusurlarının farkında olan kulun onlardan vazgeçmesi nâmına kendisini kınaması evlâ görülmüştür. Nitekim bunun tasavvufta kendisini kınayan ego anlamında “nefs-i levvâ-

me" olarak da yeri vardır. Ne var ki, insanların çok büyük bir kısmı hata ettiği zaman ikaz edilmeyi, uyarılmayı ve eleştirilmeyi hoş bulmamaktadır. Velev ki, bu eleştiri üslûbunca bile olsa, kişi için bir eksikliğini duymak onun moralini alt üst etmeye yeterli bir gerekçe olabilmektedir. Bilerek veya bilmeyerek herhangi bir hata, yanılma ya da bir günah işlemeyegörsün kendisini uyaran kişiye yahut kendisini tenkit edene alelacele: "Hatasız kul olmaz!" cevabını sarf etmesi, artık kuru bir laftan öteye geçmemektedir. Çoğu defa bu ifade kasten çirkin fiiller işleyenlerin masumâne kendilerini savundukları bir araç hâlini dahî aldığını gözlemlemekteyiz. Özellikle "Beşer şaşar" deyimi insanların bilerek yaptıkları cürümlerin kalkanı olmuştur. Hâl böyle olunca hata işlemek rutin bir işmiş gibi algılanmaya başlanmıştır. Bu istikamette olanların bu yolun sonunun hayra alâmet olmadığını bilmeleri gerekir. Bilmiyorlarsa, onlara bunu yumuşak bir lisanla izah etmeliyiz. Çünkü realite açısından meseleye bakıldığında yeryüzünün âdetâ efendisi olan insanın dilediği kadar sınırsız iyilik, istediği kadar da limitsiz kötülük işlemesi sadece kendisinin iradesi ve elinde olan bir şeydir.

Konumuzu daha anlaşılır kılmak için Hazreti Peygamber (s.a.s.)'in ashabına anlattığı geçmiş ümmetlerden salih kişilerin başından geçen bir olayın mevzumuzla ilintili kesitiyle bağlamak iyi olacaktır. Kıssada Allah Rasûlü (s.a.s.) yolculuğa çıkan üç kişinin yağmurdan korunmak amaçlı sığındakları mağarının girişinin önüne bir kayanın yuvarlanıp mağaradan çıkışı kapatması üzerine Allah Teâlâ'ya yalnızca Onun rızasına nail olmak için yaptıkları işleri vesile kılarak kurtulmayı denediklerini nakleder. Bunlardan birinin amca kızına gayr-ı meşru bir şekilde yaklaşmasına ramak kala, amca kızının kendisine "Bana sadece Allah'ın izin verdiği yolla yaklaş (yani nikâhlı olarak)" demesi üzerine o kişinin Allah'ın yasak kıldığı zinayı işlemekten o vaziyette geri adım atması son derece zor, hatta çağımızda imkânsız denilecek bir şey olmasına rağmen, o fiili yapmaktan kendisini alıkoyması, bizlere insanın kendisine çok zor durumlarda bile hâkim olabileceğini gösteren muhteşem bir kanıt olsa gerek...

Velhasıl şu çok açık ki, bizlere verilen bu bedenin kontrolü tamamen bizlerin elinde ve akıbetimizi belirleyen en temel etken ise bizim irademizdir. Bunun için kasten işlediğimiz hoş olmayan her çeşit fillerimizin üstünü kapamak için kendimizi tezkiye etmemizin bir geçerliliğinin olmadığının yanısıra bunun şeytanın bizleri kandırmaya çalıştığı bir metot olduğunu anlamışızdır umarım!

CENAZE MEVZULARI

Vefat edenin arkasında ağlamak caiz midir?

Hepimiz insanız ve hepimiz yakınlarımızdan birilerini kaybettiğimizde üzülürüz. Peygamber Efendimiz de oğlu İbrahim'i kaybettiğinde ağlamış ve o hüzünlü anda şöyle demiştir: *"Göz ağlar, kalp üzülür, biz ise Yüce Rabbimizin razı olacağı sözden başkasını söylemeyiz"* (Buhârî).

Rivayetten de anlaşılacağı üzere, ağlamak hadd-i zatında yasak değildir. Burada caiz olmayan şey bağırmak, aşırı üzüntüden kıyafetleri yırtmak ve Allah'ın öngördüğü kadere razı olmamaktır.

Cenazeyi tabutla defnetmek caiz midir?

Peygamber Efendimiz (s.a.s.), sahâbe-i kiram ve bugüne dek gelen bütün İslâm alimlerinin uygulamasına göre, Müslümanlar tabutsuz ve sadece kefenle gömülürler. Bunun aksine bir uygulama asırlık ve kabul gören Müslüman geleneğine aykırı olacağından dolayı caiz değildir. İllâ bazı zarurî durumlarda, bulaşıcı hastalıklar (veba ve kolera gibi) ya da bedenin dağılma ve parçalanması gibi zaruretten dolayı caizdir.

Mezar taşlarının üzerinde resim koymak caiz midir?

Mezar taşlarının üzerine resim koymak gayr-ı müslimlerin bir pratiğidir, bundan dolayı caiz değildir. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Kim amellerinde bir kavme benzemeye çalışırsa, o onlardandır."* (Ebû Dâvûd).

Ve muhakkak ki Allah, her şeyi en iyi bilendir!

ÜSTAT

AHMED HASAN BAHADIR
BAŞMÜFTÜ YARDIMCISI

Zaman komünizm rejiminin çöktüğü zamandı. Demokrasiye geçişin ilk yılları diyelim. Baharda uyanmaya çalışan çiçekler misali halk derin bir uykudan uyanıyordu. Artık yasaklar devri bitmiş, baskı kalkmış, hürriyet gelmişti güyâ... Herşey henüz çok yeni ve tazeydi. Yüzlerde saflık, kalplerde heyecan, bağırlarda hapsolunan bir özlem vardı. İnsanlar anadillerini bağıra bağıra konuşmaya, dinlerini yaşamaya hasret kalmışlardı.

- Ya şimdi! Bir serbestlik gelmişti gelmesine de ortalıkta ana-ata dilimizi okutacak öğretmenler, unutturulan dinimizi hatırlatıp öğretecek hocalar neredeydi?

- Yok işte... Yokun manası; varmışsa da göçmüş-gitmiş, bitmiş-bitirilmiş... Etrafta yol yordam bilen üç-beş pir-i fânî dışında yaralara merhem olacak kimse yok. Sindirilmiş, bîtap düşürülmüş, bir de iyiden iyiye ayarlarıyla oynanmış Müslüman halkın yeniden ayağa kalkma zamanıydı.

Bu arada elde avuçta olan imkânlarla camiler açılmış, elifbâlar okutulmaya başlanmış, elleri öpülesi dede ve nenelerin gözleri sevinçten nemlenmişti. Aynı şekilde Bulgaristan Müslümanlarının irfan ocağı Şumnu Nüvvâb okulu da derin bir uykudan uyandırılıyordu. Bu arada sınırlar ötesinden Yavuz misali yetişen bir gözüpek Şumnu'da karar kılarak gözlerini yeniden ufuklara açan Medresetü'n-Nüvvâb'a:

- Ey ceddimin maarif ocağı! Yetsin bu kadar sessizlik. Vakittir. Hele bir ayağa kalkasın, doğrulasın, evlâda-ahfâda bağrını açasın... Haydi Bismillâh deyip işe koyulalım, diye haykırır.

Bu zât, o zamana kadar hiç kimsenin bilmediği, tanımadığı, vakur yürüyüşlü, sert bakışlı, çetin sözlü Mustafa Çıtlak Hocaydı. Her hâlinden iyi bir üstat olduğu belliydi...

- Olacak ya, o da kendisini hasbe'l-kader Şumnu'da buluvermiş... Onu da bir özlem çekmiş sürüklemiş buralara. Şimdi ne âlâ, Şumnu'nun böyle bir üstadı var. Hem de hâfız, dinî ilimlerde söz sahibi, kırâatiyle, hitabetiyle gürleyen bir üstat ve o güne değin halkımızın görmeye alışmadığı sıradışı bir karakter.

Böylesi bir üstadın şanı Müslümanlar arasında her geçen günle daha da yayılıyordu. Ortalıkta adeta bir Hacı Mustafa rüzgârı esiyordu... Ve Gerlova yöresinde yağmur dualarının yapıldığı mevsimdi. Üstat herhangi bir köyde bir etkinliğin yapıldığını duyunca oraya koşardı. Herşeyden fazla da çocuk okutulmasını ve hatim törenlerine iştirak etmeyi pek severdi. Şumnu Nüvvâb lisesinde 9. sınıf öğrencisiydim. Rahmetli dedemle Gerlova yöresinin geleneksel yağmur dualarından birindeydik. Dua henüz yapılmadan, sağanak yağmur başlamıştı zaten. Açık alana yayılan köy ahalisi ve misafirler havanın yağışlı olması sebebiyle dua merasimi için bulunduğumuz köyün camisine toplandılar. Sıradan halk cami içine dolmuş, köyün hatibi başta olmak üzere civar köylerden gelen yaşlı hocalar cemaat odasında hâl hatır ediyorlardı.

Dün gibi hatırlarım... Üstat Şumnu'dan çıkageldi. Beyaz elbiseli, siyah sakallı, başını öne eğmiş, ölçülü adımlarla yavaşça cemaat odasına girdi. Selâm verdi. Ağır bir konuğun geldiğini herkes anlamıştı. Üstat heyecanlıydı. Burada bir yağmur duasından ziyade elifbâ ve Kur'ân okuyan çocukları görmeyi arzuluyordu. Ne yazık ki, gönlünde olanı bulama-

yıp üzülmüştü. Ortalıkta çocuklar değil, yetişkin gençler dahi yoktu. Zor bir kelime...“yok”.

O gün camiye toplanan yaşlılar bir bitimin habercisiydi. Tehlike çanları çalıyordu. Zira geleneksel aile yapısı son demlerini yaşıyordu. Üstat yüksek bir sesle:

- Buranın hocası kim? dedi.

Odanın bir köşesinde oturan melûl bakışlı bir ihtiyar:

- Benim, dedi ve başını öne eğdi. Çocuk okutamadığı için mahçuptu...

Cemaat odasında tam bir sessizlik hâkimdi. Herkesi bir heyecan kaplamıştı. Neden bahsediyordu bu “deli yürek”?! Bu esnada üstat bütün cami cemaatini karşısına almış, nükteli konuşmasıyla hayranlık uyandırarak dinleyenleri adeta mest ediyordu. Camide çıt yoktu. “Deli yürek” coşmuştu... Yüzü öyle üzüntülüydü ki, neredeyse kirpikleri arasından hemen gözyaşları boşanıverecek sanmıştım. İşaret parmağını yüksekçe kaldırıp devam etti:

- Ey Rumeli evlâd-ı fâtihânı! Sizler zorba bir sistemin sillesini yiyen, ayakta kalabilmek için pekçok badirelerden geçerek ölüm-kalım mücadelesi vermiş insanlarsınız. Size ve yakınlarınıza ateşten gömlek giydirilmesine rağmen sabrederek bugünlere geldiniz. Zorluktan sonra kolaylığı müjdeleyen Rabbimiz sizleri şimdi de farklı bir dönemin eşiğine getirmiştir. Siz ister ona demokrasi, ister serbestlik, ister kurtuluş deyin. Dileriz ki, bütün kardeşlerimiz için sahil-i selâmet olur.

O gün cami içerisinde hazır bulunanlar hak ve hakikati müdafaa eden ve adeta çivi gibi sert bir üstadı dinlemenin şaşkınlığı içerisindeydiler. Üstat ısrarla:

- Lütfen, anlatacaklarımı can kulağıyla dinleyiniz! dedi ve dikkatleri bir kez daha üzerine çekti.

- Kıymetli müminler! Eğer bugün duygularınız sevinçten sel olmuşsa, bütün şükran duygularınızın aslî muhatabı hepimizi yaratan Yüce Allah’tır. Bütün övgüler ona mahsustur. Dininize, dilinize sahip çıkmanız büyük bir şereftir. Ancak gelen bu hürriyetle birlikte dinimizin bizden istediği ve beklediği kıvama ermenin mukaddes çilesini çekmeye hazır mıyız acaba? Büyüklerimiz hedefe giden yolda çekilen sıkıntıları kutsal addetmişler. Ne demek istiyorum?... Elbette insanları hâlden hâle sokan Rabbimizdir. Gezdiğim yerlerde din kardeşlerimin garip hallerini görüyor ve üzülüyorum. Onlardan birçoğu özlerinden kopup gayr-ı meşru yolların yolcusu olmuşlar. Çocuklar ise başıboş. Nereye bu gidiş?

Sakın beni yanlış anlamayın! Sizin suçunuz yok. Daha dün tepenize dağlar kadar karanlık düştü. Yarım asır camileriniz kapatıldı, dilleriniz susturuldu, gönülleriniz hapsolundu. Yalnız, vakit “vah vah, tüh tüh!” etme vakti değil, ileriye bakma vaktidir. Köklerinden uzaklaştırılan nesillere sahip çıkma vaktidir. O nesiller ki, sizlerin bırakacağı manevî mirasa sahip çıkacak olanlardır. Şimdi tehlike çanları yakınlaşan dinsizlik yangınının haberini verirken, bize düşen görev İbrâhim (a.s.)’ın kıssasındaki karınca misali onu söndürmeye çalışmak ve alevlerinde kavrulmamaktır.

Üstat, son derece içli ve munis bir üslûpla:

- Sakın beni yanlış anlamayın! Sizin suçunuz yok. Daha dün tepenize dağlar kadar karanlık düştü. Yarım asır camileriniz kapatıldı, dilleriniz susturuldu, gönülleriniz hapsolundu. Yalnız, vakit “vah vah, tüh tüh!” etme vakti değil, ileriye bakma vaktidir. Köklerinden uzaklaştırılan nesillere sahip çıkma vaktidir. O nesiller ki, sizlerin bırakacağı manevî mirasa sahip çıkacak olanlardır. Şimdi tehlike çanları yakınlaşan dinsizlik yangınının haberini verirken, bize düşen görev İbrâhim (a.s.)’ın kıssasındaki karınca misali onu söndürmeye çalışmak ve alevlerinde kavrulmamaktır. Bir faşist kendi sistemine, bir sosyalist sosyalizme hayat anlayışı olarak baktığına göre, bir Müslümanın da mutlaka bağlandığı bir hayat görüşü vardır. Olmalıdır değil mi? Yoksa övünecek başka neyimiz olur? Para-pul, mal-mülk, makam-mevki hep yalan... Derviş Yunus ne güzel söylemiş:

Mal sahibi, mülk sahibi
Hani bunun ilk sahibi?
Mal da yalan, mülk de yalan
Var biraz sen de oyalan!..

Bu mânidâr konuşmadan sonra camide farklı bir atmosfer oluşmuştu. Dışarda yağmur geçmiş, ama bu kez gözler nemlenmiş, ihtiyarların ceplerindeki kareli mendiller ıslanmıştı. Herkes duygulanmıştı. Herşey söylenmişti sanki. Söylenenlerin birden bire olması, yozlaştırılmış bir toplumun değişivermesi hiç kolay değildi... Ancak mesaj beyinlere mıh gibi çakılmıştı. Öyle veya böyle biryerden başlanmalıydı.

Üstat konuşmasını bitirdikten sonra kalabalığa “Allah’a ısmarladık!” dedi. Ağır adımlarla caminin kapısına doğru yöneldi. Onun ardından cemaatten bazıları mırıldandı:

- Vay anam be... Ne de derin hocaymış be... Breh... Breh...

HASKÖY'DE BULUNAN ADI ÜSTÜNE

ESKİ CAMİ

SALİH DELİORMAN
ARAŞTIRMACI

Hasköy (Haskovo), Edirne'nin fethi ile aynı yıllarda Osmanlı ordusu tarafından fethedilen Çirmen sancağı kapsamındaki yerleşim yerlerinden biridir. Osmanlı idaresinin son yıllarına kadar meşhur panayır yeri Uzunca-âbâd (Uzuncaova)'ya izafeten Uzunca-âbâd-ı Hasköy olarak bilinen yerleşim yeri, bir kaza merkezi olarak önceleri Çirmen ve Silistre sancaklarına, daha sonra da Filibe sancağındaki. Hasköy'ün tam fetih tarihi net olmamakla birlikte 1360'lı yıllarda olduğu tahmin edilmektedir. Bu yöreler, Sultan I. Murad döneminde Saruca Paşa tarafından fethedilmiştir.

Bölgenin fethinden sonra bir taraftan imar edilen, diğer taraftan da Anadolu'dan getirilen Türklerle iskân edilen yerleşim yerleri arasında Hasköy de bulunmaktadır. Bu imar faaliyetlerinin izini taşıyan eserlerden biri, Bulgaristan'da bugüne kadar ayakta kalabilmiş en eski camilerimizden biri olan Hasköy merkezindeki Eski Cami'dir.

Aslında Hasköy'ün Osmanlı idaresinde bulunduğu son yıllara doğru (1875) şehirde 4 cami ve 8 mescit bulunmaktadır. Bunların bazılarının isimleri şöyledir: Osman Fakih Mahallesinde Anber Efendi Camisi ve Cami-i Cedid, Kethüdâ Bâlî Mahallesinde bulunan saray yanında Hurşid Ahmed Paşa (Konak) Camisi ve Çarşı Camisidir.

Cami-i Atik Mahallesinde bulunan Eski Caminin yapılışı, inşa kitabesinden anlaşıldığına göre, hicrî 797 (1395) yılının son gününde tamamlanmıştır. Bu açıdan Eski Cami, son derece önemli dinî ve kültürel değere sahiptir. Bu mabedin kimin tarafından yapıldığı konusunda ilmî çevrelerde ihtilâf vardır. Ali Kemal Balkanlı'ya göre camiyi yaptıran Fatih'in Sadrazamı Mahmud Paşa'dır. İbrahim Tatarlı, caminin Saruca Paşanın oğlu Umur Bey tarafından yaptırıldığı görüşündedir. Ekrem Hakkı Ayverdi ise camiyi Saruca Paşa'ya atfetmiştir. Ancak ona göre, Saruca Paşa, II. Murad döneminin devlet adamlarındandır. Bu paşa, isim benzerliğinden dolayı kaynaklarda sıkça I. Murad'ın uç beylerinden olan Saruca Paşa ile karıştırılmaktadır. Birçok hatayı içeren "Vakıf Eserleri Envanteri" adlı çalışmada ise cami, Sarıca İbrahim Paşa adına kaydedilmiş ve bunun neye göre böyle olduğu açıklanmamış, sunulan belgeler de çelişkili görünmektedir.

Yaptığımız araştırmalar sonucu vardığımız kanaate göre, Eski Caminin bânîsi Murad Hüdavendigâr ve Yıldırım Bayezid'in komutanlarından, Çirmen'in ilk sancakbeyi, Umur Beyin babası Sarıca Paşa (Emir Sarimüddin)'dir. Bu kanaatin oluşma sebebi, Saruca Paşa ile oğlu Umur Beyin vakıfları ile ilgili vakfiyenin olması ve bazı Osmanlı evrakında caminin Saruca Paşanın adıyla anılmasıdır. Saruca Paşanın vefatından kısa bir zaman sonra Umur Bey tarafından tanzim edilen 818/1415 tarihli vakfiye ve caminin 797 (1395) tarihini taşıyan kitabesi beraber incelendiğinde Eski Caminin Saruca Paşa tarafından yapıldığı açıkça anlaşılmaktadır. Ayrıca aynı mahallede oturan Hacı Ebû Bekir'in vakfiyesinde bugünkü Eski Cami yakınında Saruca Paşanın mukataalı arsasının olduğu zikredilmekte, E. H. Ayverdi ve başka kaynaklarda da Saruca Paşanın Hasköy'deki cami, kervansaray, hamam, imaret ve zaviyesinden bahsedilmektedir. Bunların bir külliye olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim Hasköy'ün hamamlarından biri Eski Hamam olarak adlandırılmış ve camiye yakın bir mesafede konumlanmıştır. Hatta E. H. Ayverdi, Saruca Paşa vakfı mütevellilerinin kadıya müracaat ederek Saruca Paşa Camisinin tamirine gelir sağlamak için kasabadaki 4 halvet, bir göbek taşı, camekân ve muştemilâtı hâvî hamamı 1713 yılında Hacı İsmail'e icara verdiklerini bildirmiştir.

Bütün bunlardan anlaşılan Hasköy'deki Eski Cami/Saruca Paşa Camisi yapılış tarihi itibarıyla Yanbolu'daki Eski Cami ile beraber Bulgaristan'da faal olan en eski cami olma hüviyetine sahiptir. Hiç şüphesiz, caminin bugüne gelmesi, farklı dönemlerde geçirdiği tamirlerle mümkün olmuştur. En son tamiri ise Hasköy Bölge Müftülüğünün öncülüğünde geçen sene sonlarında tamamlanmış ve cami bir ay kadar önce yeniden ibadete açılmıştır.

Cami, tarihî özelliklerinin yanısıra şu özelliklere sahiptir: Eskiden sâde olan minberi şimdi ahşap kaplanmış olup tamamen yenilenmiş dokuz basamaklı minberi de ahşaptır. Ahşap yapılı genişçe mahfili sekiz adet ahşap sütun üzerine oturmuştur. Takriben 8x12 metre ölçülü dikdörtgen planla yapılan caminin son cemaat mahallinin iki tarafında cemaat ve encümen odaları bulunmaktadır. Tavanı ahşap, çatısı ise kiremitle örtülüdür. Taş duvarlarında ikişer üst pencere bulunmaktadır. Bir de encümen odasından dışarıya açılan penceresi vardır. Caminin güzel kâgir minaresi neredeyse bir metreye yakın meyillidir, o yüzden son tamirde temelleri iyice sağlamlaştırılmıştır. Ayrıca bu tamir esnasında daha önce belirli bir dönem son cemaat mahallinde bulunan abdestlik ve tuvaletler dışarıya taşınmıştır.

Şehrin merkezinde, Bölge Müftülüğü binasının hemen bitişiğinde bulunan Eski Cami, beş vakit ve Cuma namazlarında açık olup cemaatiyle şenlenmektedir. Gayretli encümenler Sabahattin ve İsa beyler caminin bakımıyla yakinen ilgilenirken yeni imamı Şükrü Hoca da cemaati tenvir etmektedir.

ÖĞRENMEYE VE ÖĞRETMEYE ADANMIŞ BİR HAYAT

HÂFIZ ABDULLAH FEHMİ (MEÇİK) (1869-1945)

Bulgaristan Türklerinin eğitim hayatında silinmeyen izleri bulunan Hâfız Abdullah Fehmi Efendi, XVII. asırda Konya'dan Şumnu'ya gelerek yerleşen bir ailenin evlâdıdır. Oğlu Hakkı Meçik'in verdiği bilgilere göre, büyük atası Yakub Çelebi 1760'lı yılların sonunda 78 yaşında Ruslara karşı harp ederken şehit düşmüştür. Onun oğlu olup Meçik lakabıyla anılan büyük dedesi Hacı Hüseyin binbaşı rütbesine kadar yükselmiş ve bir ara sadrazamlık yapan Karacehennem İbrahim Ağanın maiyet zabitliğini yapmıştır. 75 yaşında hacca gitmiş ve döndükten birkaç sene sonra 1829'da vefat etmiştir. Dedesinin ismi Abdullah'tır. Ama ne yazık ki, mütedeyyin biri olan babasının ismini tespit edemedik. Hâfız Abdullah Fehmi'nin iki kız kardeşi, iki de erkek kardeşi olup beşi de hâfızlık yapmıştır.

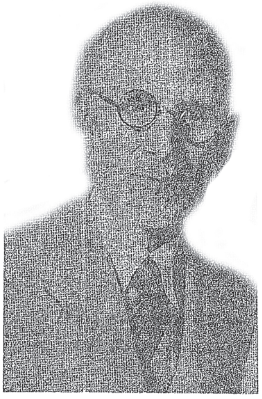

Abdullah Fehmi, dört buçuk yaşında iken sıbyan mektebine başlayarak Mehmed Efendiden ders görmüştür. 11-12 yaşlarında hâfız olup merasimle icazet almıştır. Belirli bir dönem medrese eğitimi almış, 1883 yılında Şumnu rüşdiye mektebi açılınca oraya kaydolmuş ve 1887'de okulu birincilikle tamamlamıştır.

Dava arkadaşı Süleyman Sırrı (Tokay)'ın ifadesiyle "ömrünün sonuna kadar okuyan... ilmin her şubesinde temelli bilgi sahibi olan... Bulgaristan Türk mekteplerinde ömrü boyunca hizmet eden, binlerce öğrenci yetiştiren" Hâfız Abdullah Fehmi Efendi, 1890 yılında Eski Cuma rüşdiyesinde muallim olmuştur. Bu esnada Müftü Hâfız Osman Efendiden Arapça dersleri almış, aynı zamanda ona Farsça öğretmiştir. 1892 yılında Şumnu'da gece mektebi açmış ve orada yetişkinlere 8 yıl ders vermiştir. Bu arada Şumnu Müftülüğü kâtibi olarak Müftü Hocazâde Mehmed Muhyiddin Efendiye yardımcı olmuş ve ondan Arapça dersleri almıştır. Fakat "Jön Türk" teşkilâtıyla irtibat içerisinde olan ve birtakım değişiklikler yapmayı arzu eden Hâfız Abdullah Fehmi'nin okul encümeni ile arası açılması sebebiyle eğitim hizmetlerini 1902-1906 yılları arasında Vidin rüşdiye mektebinde görev yaparak sürdürmüştür. 1906 yılında Rusçuk'taki rüşdiyede öğretmen olmuş ve altı yıl kadar orada görev yaptıktan sonra 1912'de Razgrad rüşdiyesine atanmıştır. Savaş yılları olması sebebiyle kısa bir zaman sonra Şumnu'ya dönmüş ve kız rüşdiyesinde öğretmenlik yapmıştır. Ancak yine okul encümeniyle arası açılması sebebiyle azledilimiş ve iki-üç sene boşta kaldıktan sonra 1922'de tekrar aynı göreve başlamıştır. Bir kez daha 1925 yılında Razgrad'a gitmiş ve 1931'de Şumnu'ya dönünceye kadar orada öğretmenlik yapmıştır.

Hâfız Abdullah Fehmi, Osmanlı/Türkiye'deki gelişmelere uyum sağlayarak ve Bulgar okullarındaki programları da inceleyerek ders programlarında bazı yenilikler yapmıştır. Şumnu medreselerinin ikisinde yeni bir program uygulanmasına ön ayak olmuştur. Ayrıca bu değerli eğitimci, 1920 yılında Nüvvâb Medresesinin plan ve programını hazırlayan alim ve eğitimciler heyetine katılarak büyük katkılar sunmuştur.

Eğitimde kitabın önemini fark eden Hâfız Abdullah Fehmi, bazı öğretmen arkadaşlarıyla ders kitabı hazırlama konusunda öncülük etmiştir. Hazırladığı "El Ulağı"; "Cönk" ve "Çeki Düzen" adlı ders kitapları önce İstanbul'da, sonra da Şumnu'da basılmış olup eğitim tarihi açısından büyük önem taşımaktadırlar. Ayrıca 1-4. sınıflara mahsus "Hesap Kitabı" adlı ders kitapları da Şumnu'da basılmıştır.

Bulgaristan'da Türk kıraathane ağının kurulup gelişmesinde büyük katkıları olmuştur. Birkaç asker ve birkaç arkadaşı ile kendi kitaplarını bağışlayarak 1896 yılında ilk olarak Şumnu'da kurdukları Türk kıraathanesinin benzerleri daha sonra onun ve arkadaşlarının gayretleriyle Vidin, Rusçuk ve diğer şehirlerde de kurulmuştur.

Türk okullarının durumunu iyileştirmek için bir öğretmen teşkilâtına ihtiyaç olduğunu fark eden bazı öğretmenlerin girişimiyle ve Hâfız Abdullah Fehmi'nin de öncü rol oynamasıyla 1906 yılında Şumnu'da Müslüman muallimler bir kongre düzenleyerek Muallimîn-i İslâmiye İttihâdiyesi adlı öğretmen birliğini kurmuşlar ve Türk okullarının gelişmesine büyük katkılar sunmuşlardır.

Öğretmenliğinin yanısıra Rusçuk'ta bulunduğu sıralarda "Tuna" gazetesi mesul müdürü olan Hâfız Abdullah Fehmi, 1921'de Bulgaristan'daki ilk Türkçe çocuk yayını olan "Yoldaş" dergisini yayınlamıştır. Ayrıca "Bulgaristan Türk Muallimler Mecmuası" ve "Terbiye Ocağı" dergilerinin yayınlanmasına iştirak etmiştir.

Hâfız Abdullah'ın biri kız, diğeri erkek olan iki çocuğu olmuştur. Kızı Zehra hayatını öğretmenlikle geçirmiştir. Eğitim sevdalısı baba, 1921'de atadan kalma evindeki hissesini satarak oğlu Hakkı'yı Almanya'ya yüksek tahsil için göndermiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra orada ticaretle meşgul olan Hakkı Meçik, daha sonra Türkiye'nin yurt içi ve dışındaki ticarî kurum ve temsilciliklerinde memurluk vazifesi görmüş, özel fabrikasını kurmuştur.

Hâfız Abdullah Fehmi, 1930'larda Almanya'ya gidip orada çalışan oğlunun yanında bir müddet kalarak Bulgaristan'a dönmek istemiş, fakat ülkeye dönmesine izin verilmemiştir. O yüzden Türkiye'ye gidip yerleşmiş ve 1945 yılında Anavatanda vefat etmiştir.

BAŞMÜFTÜ EFENDİ RAZGRAD İMAMLARIYLA BİR ARADA

Razgrad Bölge Müftülüğü 14 Şubatta bölgede görev yapan imamlar ile bir araya geldi. Toplantı, şehirdeki tek faal Müslüman mabedi olan Ahmed Bey Camisinde düzenlendi. Etkinliğe Başmüftü Dr. Mustafa Hacı da katıldı. Kur'ân-ı Kerim tilâvetiyle açılan toplantı, gelenek üzere imamlardan Sunay Zülkâr'ın "Bir Ayet, Bir Hadis" sunumuyla devam etti. Akabinde Razgrad Bölge Müftüsü Mehmed Alâ misafirleri ve imamları selâmlayıp toplantının gündemi ile tanıştırdı. Gündemde Yaz Kur'ân Kursları, Yıllık Kur'ân Kursları ve İmam Hatip Liselerine öğrenci talebini artırma gibi konular vardı.
Dr. Mustafa Hacı konuşmasında Müslüman cemaatinin gelişimini ele alıp gündemdeki konuları değerlendirdi. Dinler Kanunu değişiklikleri ile ilgili bilgiler verdi.

FİLİBE'DE "HOŞGÖRÜ MEVLİDİ"

Beş yıldır Filibe Bölge Müftülüğü "Hoşgörü Mevlidi" düzenlemektedir. Bu yılki etkinlik 15 Şubat Cuma gününde düzenlendi. Filibe Muradiye Camisine yapılan saldırının yıl dönümünde düzenlenen programa bu yıl da birçok resmî misafir katıldı. Aralarında Başmüftü Dr. Mustafa Hacı, T.C. Filibe Başkonsolusu Hüseyin Ergani, Filibe Belediye Başkanı İvan Totev ve farklı dinî toplulukların temsilcileri vardı. Müslümanlar için bayram konumunda olan Cuma namazı öncesinde camide mevlid okunurken bir araya gelen resmî misafirler Türk kahvesi içerek kültürler arası diyalogda hoşgörünün önemini vurguladılar.

İMAM VE ENCÜMENLER HASKÖY'DE TOPLANDI

Hasköy Bölge Müftülüğü 16 Şubatta bölgedeki imamlar ve encümen temsilcileri ile toplantı yaptı. Toplantının resmî misafirleri arasında Yüksek İslâm Şurası Başkanı Vedat S. Ahmed ve Başmüftü Yardımcısı Birali Birali de vardı.
Kur'ân-ı Kerim tilâvetinden sonra ev sahibi Hasköy Bölge Müftüsü Basri Eminefendi katılımcıları selâmlayarak başlattığı toplantıda bölgedeki çalışmalarla ilgili bir değerlendirme yaptı. Ardından 2019 yılı için müftülüğün ön gördüğü projeleri anahatlarıyla paylaştı.
Başmüftü Yardımcısı Birali Birali'nin selâmlama konuşmasından sonra söz alan sayın Vedat S. Ahmed imam ve encümenlere bulunmuş oldukları konumların önemini, birbirileri arasında ve teşkilât içinde olması gereken güveni hatırlattı. Ayrıca Dinler Kanununda yapılan değişiklikleri anlattı ve katılımcıların sorularını cevapladı.

YETİMLERE DESTEK ARTIYOR

Yüksek İslâm Şurasına bağlı Sosyal Hizmetler Komisyonu 14 Şubat tarihinde bir toplantı düzenledi. Komisyon Başkanı Birali Birali ve üye bölge müftüleri Aydın Muhammed, Akif Akifov, Mustafa İzbiştali ve Necmi Dıbov ile Eğitim Dairesi Uzmanı Nazmiye Kulova'nın hazır bulundukları oturumda "Yetimler Haftası" kampanyasının 2018 yılı sonuçlarının analizi yapıldı. Daha sonra 2019 yılı için öngörülen sosyal faaliyetler planı değerlendirildi. 2019 yılının başından beri yardım için yeni müracaat eden 27 yetim çocuk için yardım talebi kararı alındı. Ayrıca Komisyon yetimlere kişi başı yapılan aylık yardımın 50.00 levadan 60.00 levaya yükseltilmesini kararlaştırdı.

Брой 3 (291)
Март 2019
Година XXVII

ISSN: 1312-9872

Издател
МЮСЮЛМАНСКО ИЗПОВЕДАНИЕ
Главно мюфтийство

Вид издание
Месечно, периодично

Редакционна колегия
Ведат С. Ахмед
Джемал Хатип
Доц. Ибрахим Ялъмов
Д-р Исмаил Джамбазов
Д-р Кадир Мухаммед
Мурад Бошнак
Мухаммед Камбер

Технически редактор
Салих М. ШАБАНОВ

Контакти
София 1000
ул. „Братя Миладинови“ 27
Списание „Мюсюлмани“
Тел.: 02/ 981 60 01

Представителства
Мюсюлмански настоятелства
Районни мюфтийства

Online
www.grandmufti.bg
muslumani@grandmufti.bg

Печат:
Sky Print

Абонаментни цени
Годишен: 24,00 лв.
Шестмесечен: 12,00 лв.

БУЮРУНУЗ ЗА ДЖЕНАЗЕ НАМАЗ...

Един поет е казал: „Колкото и да живее човек, последната му работа е да умре...“. Който и да е дошъл на този свят, няма „лукса“ да не си замине! От този свят са заминали толкова пейгамбери, учени, приближени на Аллах, ръководители, министри, разбойници и мутри, малки или големи, жени или мъже, вярващи, неверници или двуличници, бедни или богати, нежелаещи да живеят повече миг на този свят или смятащи, че никога няма да напуснат тленната земя... И ще продължават да я напускат...

За напускането на този свят: то е ясно – всеки ще го напусне. Но важното е как? Това е същността на въпроса. По какъв начин човек ще тръгне за безкрайното си пътешествие в другия свят? Със сигурност той самичък ще се запъти по този труден път. Обаче какво ще вземе със себе си и какво ще остави след себе си? Щом всеки сам ще влезе в гроба и дори най-близките ни няма да бъдат съгласни да влязат с нас, значи всеки сам трябва да отговори на горните въпроси. Несъмнено всеки сам ще си понесе отговорността и никой няма да му подаде рамо, *ля тезиру вазиратун визра ухра*!

Още от началото на човешката история раждането и смъртта имат специално място в живота на хората и обществата. За някои раждания и кончини никой нищо не чува и не разбира, но има и такива, които променят „направлението“ на семейства, села, градове, даже на света. Затова от древността, дори още от адемово време, има определени „церемонии“ за смъртта и изпращането на покойника. Те се различават според идеите, или по-точно вярванията, мирогледа, културата и образованието на хората. Голяма е разликата между погребалните традиции на вярващите в съдния ден и на смятащите, че всичко свършва със земния живот. Едните къпят покойника, други го изгарят... Едните погребват, други ги мумифицират като фараоните и Ленин... Едните биват изпратени с тъга, другите – с тъпани и зурни...

Ние, мюсюлманите, си имаме специфични за нас убеждения относно същността на земния и отвъдния живот. Дори смъртта да е еднаква за всички, то нашето възприемане на смъртта е различно. Затова и практиките ни, свързани с покойника, са различни от тези на немюсюлманите. Всъщност нашето „изпращане на покойник“ е следване на средния път. Тъгуваме, обаче не се раздираме и не прекаляваме. Отдаваме почит на покойника като на жив, обаче не забравяме факта, че е „като“. Стараем се да го изпратим достойно, но избягваме разхищението, помпозността и определени изкуствени неща и преструвки. Не изпращаме покойника гол, завиваме го с кефен без джобове, обаче не го обличаме с марков костюм. Вършим добрини за душата му, но осъзнаваме, че вече е по-важно да правим за себе си, отколкото за покойника, който е изпълнил задачата си на този свят. Правим дуа и свидетелстваме за добрините (хюсн-и шехадет) на покойника, но знаем, че всъщност той е трябвало да извършва добрини и да бъде хаирлия.

И в крайна сметка, когато се каже „буюрунуз за дженазе намаз“, важни са не богатството, имотите и титлите, които сме притежавали, а да изпълним съдържанието на израза „ер киши нийетине“, тоест да сме достойни да бъдем наречени „човек – мъж“!

Ведат С. Ахмед

СЪДЪРЖАНИЕ

02 Нашите мюсюлмани не познават историята и културното си наследство, включително и религията
05 Нивото на омразата...
06 Дженазето – изпращане и посрещане
08 Дженазе
10 Носете ме бързо към гроба
12 „Модернизирането“ на погребалните ритуали
14 Кония – градът на Мевляна
16 Мюсюлманско-турското наследство в град Кричим
17 Абдуллах Ибн Мубарек

За съдържанието на публикациите отговорност носят авторите им, а за обявите и рекламите – рекламодателите. • Уважаеми читатели, поради наличието на цитати от Свещения Коран и хадиси на страниците на списанието Ви молим да не го хвърляте на земята.

НАШИТЕ МЮСЮЛМАНИ НЕ ПОЗНАВАТ ИСТОРИЯТА И КУЛТУРНОТО СИ НАСЛЕДСТВО, ВКЛЮЧИТЕЛНО И РЕЛИГИЯТА

Интервю с д-р Йелис Еролова от ИЕФЕМ – БАН

Йелис Еролова е родена през 1979 г. в гр. Свищов. В периода от 1993 до 1998 г. е възпитаник на Националната Априловска гимназия в гр. Габрово, а след това продължава висшето си образование в специалностите „Етнология" и „История" на СУ „Св. Климент Охридски". През 2006 г. постъпва като докторант в Етнографския институт с музей към БАН, а през 2009 г. защитава докторска дисертация по етнография, която публикува като монография – „Добруджа – граници и идентичности". От тогава до сега Йелис Еролова работи като главен асистент в същия институт. Автор е на 30 статии и студии в областта на етническите общности, миграциите и културното наследство на български, руски, английски, румънски и турски език.

► *Уважаема д-р Йелис Еролова, Вие сте от малцината мюсюлмани в българската академична общност, и особено в Българската академия на науките (БАН). Постигнали сте високи национални и международни успехи във Вашата област. Как стана така, че се насочихте към науката, и по-специално към социалните науки, които представителите на мюсюлманската общност като че ли отбягват? Кое Ви мотивира за това?*

Аз съм родена и израснала в Свищов – град на икономисти, но и град на богато културно наследство. Интересувах се повече от археология, което ме подтикна след 7. клас да продължа обучението си в Априловската гимназия в Габрово. Там установих, че непознатата дотогава за мен етнография ми е много по-интересна. След това бях приета в Софийския университет, а после в БАН. За щастие, семейството ми ме подкрепяше, без да взима решения вместо мен за личния или професионалния ми живот. Мисля, че при мюсюлманите родителите често взимат решения за професионалното обучение на децата си, като се ориентират към по-престижни и икономически доходоносни професии – като икономика, медицина, политика. Все пак си мисля, че независимо от финансовата страна, човек трябва да работи това, което го кара да се чувства на мястото си, а още по-голямо удовлетворение изпитвам от факта, че научният път, който извървях досега, не е обвързан с помощта на някоя партия, с връзки или нечия друга обвързваща подкрепа.

► *Вие сте родом от един буден град – Свищов, където има и голяма мюсюлманско-турска общност. Може ли да кажете няколко думи за нея?*

Турците в Свищов са будни хора. Те имат силно чувство за гражданска, локална и етнокултурна принадлежност. Днес турците свищовлии сме доста разпръснати. Една част са в Свищов, други са изселени в Турция, трети са в София или в чужбина. Според мен Свищов е пример за добро взаимодействие между различни религиозни и етнически общности, всяка със своите специфики, граници и пространства. Тук е невъзможно да се подкладат етнически или религиозни конфликти от една или друга партия, така както се случва в други населени места.

► *Завършили сте образование-*

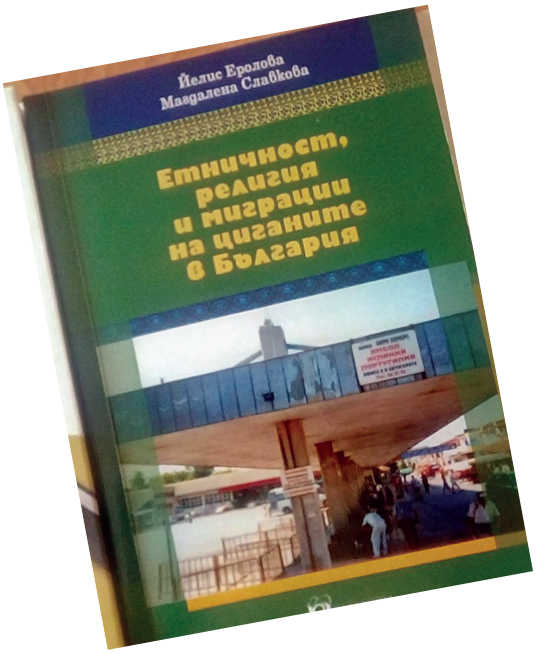

Книгите на д-р Йелис Еролова

то си и сте израснали в академичната си кариера с мюсюлманско-турско име. Как се чувствахте с името си? Какво беше отношението към Вас? Защото сме свидетели на някои „нашенци“, които се опитват да прикрият идентичността си, за да постигнат нещо.

Сред съучениците ми в Априловската гимназия, сред състудентите ми в Софийския университет, а след това и сред колегите ми в Етнографския институт съм била само аз с турско име, но не мога да кажа, че съм изпитала неудобство в някакъв момент и съм си пожелала да имам друго име или произход. Не съм била жертва на негативна дискриминация, а ако съм била, то не съм разбрала. Така или иначе, ако съм имала някакви неуспехи, никога не съм ги отдавала на дискриминация или на нещо подобно, а по-скоро съм търсела причината в себе си и съм се опитвала да работя по-усърдно. Знам, че част от мюсюлманите в страната и част от преселниците ни в Турция са запазили българските си имена. Вероятно те се страхуват, че ще бъдат възприети по по-различен начин в българското общество. Не мисля, че историческото минало на един или друг народ трябва да се използва като аргумент за културно превъзходство в съвременността, но ако сме провокирани да изпаднем в подобно „сравнение“, то не виждам защо трябва да се срамуваме от историята или името си.

В какво се състоят Вашите изследвания, може ли да ни запознаете накратко с тях?

Проучванията ми са насочени към идентичността и културата на различни етнически и религиозни общности, както и към миграции от и към България. В момента работя върху изследване, отнасящо се за различни модели на миграции от България към Турция след 1923 г. до днес, в което анализирам различни историографски интерпретации и личните истории на преселниците и мигрантите.

Дейността Ви е свързана с дългогодишни теренни проучвания. Може да се каже, че усещате пулса на обществото. Доколко можете да „отключите устата“ на анкетираните или интервюираните от Вас хора?

Тук няма да скромнича и бих могла да се определя като добър теренист. Работата ми сред различни общности ме е научила на първо място да не съдя хората според моите културни норми, а да проявя разбиране към техните. Освен това целта ми не е да „отключа всяка уста“, а само тази, която има какво да каже. В повечето случаи хората, които интервюирам, ми разказват целия си личен и професионален живот, а във времето запазваме добри приятелски отношения.

Какви са основните проблеми на мюсюлманската общност в България през погледа на етнолога д-р Еролова?

Не мисля, че аз съм човекът, който има право да говори за проблемите на мюсюлманите в България, още повече че по този въпрос може да се напише книга. Разбира се, имам лично мнение и то е, че нашата общност е част от българското общество, в което най-сериозните проблеми са социално-икономически – като ниски доходи, недобър стандарт на живот и т.н. Като по-специфични проблеми могат да се посочат тези, че мюсюлманите не са солидарни помежду си, дори етническите общности, към които принадлежат, също не са обединени. Друго, което ми прави впечатление, е, че част от нашите мюсюлмани имат ниско самочувствие по отношение на гражданската, религиозната и етническата си принадлежност, което в някои случаи се е превърнало в страх и към чуждите, и към своите. И на последно място, но

Д-р Йелис Еролова на терен

не и по важност, смятам, че нашите мюсюлмани не познават историята и културното си наследство, включително и религията.

► *А след „диагнозата“ можете ли да дадете и насоки за излекуване на проблемите?*

Мисля си, че мюсюлманите в страната, каквито и проблеми да смятат, че имат, то те няма да бъдат решени с постоянно недоволство, нито с обвинения към другите, нито – казано в рамките на шегата – чрез амулети или магии. Смятам, че мюсюлманите в България трябва да повишат самочувствието си, без да го демонстрират излишно; да познават културното си наследство, но без да живеят в миналото; да мислят по-критично, когато взимат решения; да бъдат по-позитивни, великодушни и щедри не само към себе си, но и към близките, съседите и съгражданите си, към хората в нужда.

► *От началото на годината „циганският проблем“ отново е на дневен ред, особено след събитията в с. Войводиново. Той започна да ескалира и след поставянето на „концепцията“ на ВМРО, касаеща този проблем. Как анализирате ситуацията от ъгъла на етнолога?*

В основата на периодичното публично преекспониране и етнизиране на социални или битови проблеми, свързани с цигани, всъщност според мен се корени самосъзнанието на голяма част от обществото ни за културно превъзходство над циганите. Не се дава сметка за това, че все пак циганите са живели векове наред тук и че смятат България за своя родина. Независимо дали ни харесва, или не, те са равноправни граждани като всички останали. Политиките спрямо тях от периода на социализма до днес целят все тяхната интеграция, но според разбиранията само на властимащите. Един от резултатите на тези политики например е, че във времето имаме закриване на стари и откриване на нови ромски махали. Нови, експертни и удовлетворяващи всички страни решения не се предлагат. Също така смятам, че престъпността не бива да се етнизира с фокус върху ромите/циганите или който и да е друг етнос. Безкритичното медийно отразяване – „мъж изби семейството си“, но „циганин блъсна с кола българин“ – създава обществено напрежение, за което всички трябва да си дадем сметка кому е полезно. Нима престъпления не се извършват и от българи, турци и други? Ако нямаше цигани в България, тогава може би престъпността и бедността щяха да имат друг етнически цвят. Силно смущаващо е генерализирането и неразбирането на факта, че част от циганите нямат нужда да бъдат интегрирани. Други, наред с българи, турци и т.н., са поставени на прага на оцеляването, а държавните мерки за социалното им приобщаване трябва да са насочени към тях, без да се етнизират. Що се отнася до концепцията за интеграция на циганите, която се предлага от ВМРО, тя има наказателен характер и противоречи на Българската конституция. Този документ не е притеснителен толкова с невярната си историческа обосновка, колкото с расистките си послания в духа на предхитлеристка Германия, които излъчва. В тази страна си има закони, а нарушителите им трябва да изтърпят наказанията си по законоустановения ред, а не заради етническата или културната си различност. Абсурдно и срамно е България не само да връща обратно чужди бежанци „с два шамара“ към Турция, а и да започне да превръща отново собствените си граждани от етническите малцинства в бежанци.

► *Доколкото имаме информация, Вашите изследвания понякога се пресичат с дейностите на Мюсюлманско изповедание и структурите му. Какви са впечатленията Ви от съвместната работа?*

Професионалното ми сътрудничество с тази религиозна институция датира от 2008 г. Вече проведохме съвместно няколко инициативи. Последно през 2017 г. организирахме малък научен форум с представители на Висшия ислямски институт и учени от института, в който работя, на който представихме изследванията си, отнасящи се до свещените места за мюсюлманите в България. Пред бъдещата ни съвместна работа стои задачата да отговорим на необходимостта от открита и интердисциплинарна дискусия по актуални за науката и за обществото въпроси. Винаги ми е било много полезно да контактувам и с представителите на структурите по места, които в някои случаи са отворени за съдействие, но в други – не.

НИВОТО НА ОМРАЗАТА...

МЕХМЕД АЛЕВ ЖУРНАЛИСТ

От една гледна точка щастлив е този, който има кого да мрази. Човекът е такова същество, че нито може да живее без обич, нито без омраза... Не е вчерашна истина, че повечето от българите до ужас мразят турците...

Едно време, станеше ли часът 15.00, Българското национално радио ни уведомяваше за нивото на река Дунав. За тази цел радиото дори използваше и чужди езици!

Защо отворих приказка за нивото на Дунава? Това ще стане ясно малко по-нататък.

Някои, разбира се, яростно ще се нахвърлят върху мен и ще кажат: „Какво общо има между тези две коренно различни понятия?".

Вярно е, погледнато повърхностно, няма нищо общо между тях. Но по-възрастните не може да не си спомнят как се отбелязваше в тези предавания, че нивото на реката ту се качва, ту спада... А въпросната омраза, на българина срещу турчина, не е имало случай да спада, тя непрекъснато се покачва...

Тази омраза има политически, социално-икономически, дори държавнически измерения. Даже имаме такива партии, които градят основите си с тази омраза. Просто ги циментират с разтвора на омразата.

Вие сигурно сте забелязвали, че нашите тъй наречени „патриоти" дебнат всеки удобен момент да се нахвърлят срещу турците и циганите. Дори един от техните главатари обяви, че един от големите проблеми на страната е била „циганизацията", както и „турцизацията"!

И още нещо... Не знам дали вие сте разгърнали някой учебник или книга на историческа тематика, в чиито страници да няма яростни нападки срещу турците. В това отношение никак не са безразлични и някои медии. Ужким става дума за „турско робство", което рефлектира върху всички турци, граждани на Република България.

В едно телевизионно предаване една българка преди няколко месеца се беше изразила по следния начин: „Да, да, турското робство е най-най-мръсното робство, откак съществува светът...".

Както виждате, тя разглежда обществата от хигиенна гледна точка. Човек не може да проумее по какви критерии тя определя чистотата и мръсотията на дадена империя? Да, останалите робства според много хора са чисти и бели, белички като пролетни цветя. Дори може да помислим, че империите като Римска, Руска, Австро-Унгарска и Латинска, като окупират чужди земи, връчват рози и карамфили на всеки срещнат местен човек...

И така тюркофобията, циганофобията и ислямофобията непрекъснато растат. А един ден тази омраза няма ли да слезе и спадне надолу като водите на Дунава?!

ДЖЕНАЗЕТО – ИЗПРАЩАНЕ И ПОСРЕЩАНЕ

Д-Р АХМЕД ЛЮТОВ, ЕКСПЕРТ ОТДЕЛ „ВЪТРЕШЕН ОДИТ“

Най-голямата истина за човечеството е смъртта. Тя е единственото нещо, което ще застигне всяко живо същество. В свещената книга Коран-и Керим – в сура ел-Анкебут, айет 57 – Аллах повелява: ***„Всеки човек ще вкуси смъртта. После при Нас ще бъдете върнати“.*** Това означава краят на земния живот, но не и че всичко ще свърши и приключи със смъртта. При смъртта просто човек ще издъхне, душата му ще излезе и ще напусне тялото. Защото той е създаден от душа и тяло и когато са заедно, човек живее. След напускането на тялото душата продължава съществуването си в друго измерение. И в един момент хората ще бъдат върнати при Аллах за равносметка и отчет за земния живот. Тогава всеки ще пожъне това, което е посял на този свят. Това се казва в айет 58 и 59 на същата сура: ***„Които вярват и вършат праведни дела, ще ги настаним във висините на дженнета, сред които реки текат. Там ще пребивават вечно. Как прекрасна е отплатата за дейните, които са търпеливи и на своя Господар се уповават!“.***

Смъртта е най-естественото и неизбежно явление, което може да се случи във всеки момент на всеки, въпреки всичко. Когато часът настъпи, без значение ще бъдат времето, мястото или пък кой, колко, как, къде и с кого е, смъртта ще го застигне.

След настъпването на смъртта на човека всички общности имат установени ритуали, които се определят предимно от религиите и вярванията. Мюсюлманите, живеещи на територията на Република България, изпълняват ритуалите, свързани с погребенията, според изискванията на ислямската религия. Най-голям е процентът на мюсюлманите, които изпълняват религиозните си задължения, свързани с погребалните процесии – дженазе. Без да се съблюдава набожността или предаността на покойника към Всевишния, след като се знае, че по някакъв начин е свързан с мюсюлманската религия, му се изпълнява дженазе намаз. Всяко семейство погребва близките си по подобаващ начин, тоест според ислямските традиции. Сред мюсюлманите, живеещи в България, ибадетът, който се изпълнява от почти 100 процента, е дженазе намазът, или ибадетът, свързан с изпращането на покойниците. Той е обединяващ и определящ религиозната принадлежност на покойника и изпращащите го.

Това е видно и от социологическо изследване, проведено през 2016 г., направено от страна на мюсюлмани, което е първото по рода си. В него са отразени резултати, свързани с погребенията на мюсюлманите, живеещи в България. На въпроса как се погребват Вашите близки? възможните отговори са: 1. Според ислямската традиция; 2. Погребват се с дрехи и в ковчег; 3. Не знам (неотговорили). С най-голям процент – 91%, са отговорилите, които са посочили първия отговор, тоест погребват близките си според ислямската традиция. Само 4,2% са отговорили, че погребват близките си с ковчег и дрехи. За 4,8% от мюсюлманите това не представлява никакъв интерес или не са отговорили на този въпрос. Според това изследване погребението е на второ място по процент на обединение на мюсюлманите. Най-голям процент на обединение на мюсюлманите в България

е обрязването (сюннет), което се практикува от 93,5% от мюсюлманите. Това са най-обединяващите ислямски (ибадети) традиции на мюсюлманите в България.

Това са важни факти, защото религиозната идентичност на покойника се определя от начина му на погребване. Когато той бъде погребан според ислямските правила, норми и традиции, бива определян като мюсюлманин. Когато погребението се извърши с ковчег и в костюм, което противоречи на ислямските традиции, се определя и различна религиозна идентичност. За съжаление, живеем в свят, в който погребението е по-важно от покойника; сватбата е по-важна от любовта; външността е по-важна от ума – живеем в културата на опаковката, презираща съдържанието. Нима не чуваме призива на Аллах в сура ел-Енфал, айет 24: ***„О, вярващи, откликвайте на Аллах и на Пратеника, щом ви зове към онова, което ще ви съживи! И знайте, че Аллах стои между човека и сърцето му, и че при Него ще бъдете събрани!“.***

Всеки човек си прави планове и сметки за този свят, но трябва да се мисли и за смъртта така, като че ли още утре може да умре. В нашето съвремие хората започват да мислят за отвъдното след настъпване на определена възраст и старост. В повечето случаи мислят само за разходите по погребението и как ще бъдат погребани. Въпреки че всеки знае, че колкото и да бъде продължителността на земния живот, все някога има край. Аллах в Корана, в сура Ал-и Имран, айет 185, казва: ***„Всеки човек ще вкуси смъртта и вашите награди напълно ще ви се изплатят в деня на съживяването. Който бъде отдалечен от огъня и бъде въведен в дженнета, той ще сполучи. А земният живот е само измамна наслада“.***

За съжаление, след настъпването на смъртта всички материални придобивки остават на земята, това, което може да се занесе, са само делата на човека. Във всеизвестен хадис се казва: „След смъртта всичко приключва, с изключение на три неща, които могат да помогнат и да допринесат за доброто на покойника. Това са: садака-и джарийе (нещо, което покойникът е оставил и ще бъде в полза на хората, като чешма, мост, училище, джамия и др.), наука, която ще бъде полезна на хората и след неговата смърт, и добро потомство (хаирли евляд), което да върши добри дела и да бъде в полза на себе си и на обществото, в което живее“. Именно това са нещата, за които трябва да се мисли и работи през земния живот.

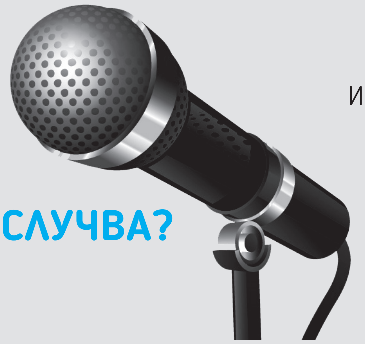

КАКВО СЕ СЛУЧВА?

...С ПОДПОМАГАНЕТО НА СИРАЦИТЕ

Отговаря г-н Джефер Исов, експерт отдел „Социален“ на Главно мюфтийство

▶ ***Уважаеми г-н Исов, Вие се занимавате с много чувствителна и благородна дейност – подпомагане на социално уязвими хора в обществото. Един от основните проекти на Главно мюфтийство в тази насока, и то много успешен проект, е подпомагането на сираците. Какво се случва около този проект? Какви са резултатите от кампанията, която се проведе в края на 2018 г.?***

Подпомагането на сираците е най-големият проект, с който се занимава отдел „Социален“. Всяка година се събират все повече средства и това позволява да се подпомагат все повече сираци. През изминалата вече 2018 г. броят на подпомаганите сираци достигна 298. Всеки сирак получава по 150 лв. на тримесечие – по 50 лв. на месец. В периода 26.11.2018 г. – 02.12.2018 г. бе проведена Национална кампания за събиране на средства за подпомаганите от Мюсюлманско изповедание сираци. Подробен списък на Мюсюлманските настоятелства по Районни мюфтийства със събраните средства е приложен към настоящия брой на списание „Мюсюлмани“, както и ще бъде публикуван в сайта на Изповеданието на адрес www.grandmufti.bg. Според последни данни общата събрана сума по време на кампанията надхвърля 230 хиляди лева. Това е с около 50 хиляди лева повече от миналогодишната кампания.

▶ ***По какъв начин става кандидатстването или предлагането на сираци за възползване от проекта?***

Предложения на сираци за подпомагане може да се подадат в най-близкото Районно мюфтийство. Там ще се даде необходимата информация за записване.

▶ ***Как може да се направи дарение за сираците или изобщо за социалните дейности, които развива Главно мюфтийство?***

Всеки, който желае да направи дарение за сираците, може да го направи в най-близкото Районно мюфтийство или като се свърже с имама на населеното му място. Дарения се приемат също и на банковата сметка на Мюсюлманско изповедание: IBAN BG72DEMI92401000198757 – BIC DEMIBGSF. При дарението по банков път в основанието на превода трябва да се уточни, че е дарение за сираците.

ДЖЕНАЗЕ

РЕЙХАН КАРААЛИЕВ
ВАИЗ В РАЙОННО МЮФТИЙСТВО – ПЛЕВЕН

Забързаният и променлив начин на живот, нашите семейства и работа често ни отвличат от една голяма истина, а именно смъртта. А смъртта е хак, неотменима истина! Аллах казва в Корана: ***„Всяка душа ще вкуси смъртта и вашите награди напълно ще ви се изплатят в деня на съживяването. Който бъде отдалечен от джехеннемския огън и бъде въведен в дженнета, той ще сполучи. А земният живот е само измамна наслада“*** (Ал-и Имран, 3: 185).

Смъртта е този момент, който и най-големият неверник или атеист не може да отрече. След настъпването на смъртта задължение на живите е да се погрижат за погребването на починалия. И отново от мъдростите и благодатта на Корана е следният айет: „И Аллах проводи гарван, който ровеше земята, за да му покаже как да скрие трупа на брат си. Рече: ***„О, горко ми, нима не мога да съм като този гарван, та да скрия трупа на брат си?“ И стана един от съжаляващите“*** (ел-Маиде, 5: 31).

Аллах обгръща със Своето безгранично знание всяко нещо и ни учи и нас с примерите в Корана. Подготовката за погребението, както и самото погребение са добре познати сред нашата мюсюлманска общност в България като „дженазе“. Погребалните ритуали за умрял човек, т.е. дженазето, освен че трябва да служи за живите като поука и напомняне за това, че нашият живот рано или късно ще приключи, също така е и ибадет.

А какви са основните неща, които трябва да се спазват при дженазе? Първото нещо е изкъпването, или да се направи гусюл абдест, на човека, който е напуснал тленния свят. След това е поставянето в кефен и кланянето на дженазе намаз. Кланянето на дженазе намаз е фарз-и кифайе. Често хората задават следния въпрос: „Ходжа, защо в един район дженазето протича по един начин, а в друг район – по друг начин, нали ислямът е един?“. Това е напълно уместен въпрос. Всичките тези различия идват от различните виждания на мезхеби, традиции и обичаи, но основното е непознаването на ислямските норми и като цяло на религията. За жалост, масово мюсюлманите сляпо следват, без да четат.

Точно тук няма как да не се засегнат две много важни теми, а именно т.нар. девир и телкин. Без съмнение и двете понятия са изключително грешно разбрани и прилагани. Масово

хората очакват със „завъртането“ на парите в девира да бъдат опростени пропуснатите намази, оруч и други ибадети, но това е огромна заблуда. Опитват се да излъжат Аллах, но това няма как да стане! Нима не е по-лесно всеки един мюсюлманин да си събере 500–1000 лв. и да ги отдели за девир, след което да спре да прави ибадет на Аллах?! Аллах да пази от такива разбирания и да ни насочва по правия Си път – сират-ул-мустаким! Това е дело, което няма как да бъде прието от Аллах! Същото е и с телкина, който се прави до гроба на покойника (мейита). Това се случва, когато хората си отидат от гробищата и ходжата остане сам. Човекът, който е напуснал дунята, ако не е знаел отговорите на въпросите: „Кой е твоят Господар?“, „Кой е твоят пейгамбер?“, „Коя е твоята религия?“, няма как да отговори и в гроба, когато дойдат Мункер и Некир. Аллах е Всезнаещ, Всевиждащ. Когато учителят хване по време на изпит ученик да подсказва на друг, следва порицаване и изгонване на двамата, а какво ли ще е положението, когато Аллах ще е Този, който ще порицава?! Аллах да ни напътва.

Дженазето трябва да ни напомня за това, че един ден човек ще приключи със земния си живот и ще започне истинския живот, а именно ахиретския. Когато отидем на дженазе, трябва да си припомним, че в утрешния ден може и ние да бъдем на мястото на този, когото поставяме днес в гроба. Хасан ел-Басри казва: „Ей, човече, не следвай болшинството, та да се подлъжеш! Защото ти си сам, сам ще умреш, сам ще влезеш в гроба, сам ще излезеш от гроба и ще направиш сам своята равносметка“. Смъртта е този момент от живота, който със сигурност ще дойде. А за нас е важно да се подготвим за него. Но за жалост, хората отдават изключително голямо значение на ритуалите, свързани с дженазето, като не обръщат внимание на повелите в Корана, които трябва да се изпълняват, докато са още живи. В сура Ясин, която често четем при дженазе и след това, Аллах казва: ***„[Мухаммед] нито го научихме на поезия, нито му подобава. Това, на което го научихме, е само напомняне и ясен Коран, за да предупреди онзи, който е жив, и да се сбъдне Словото спрямо неверниците“.***

Нека да напомним още веднъж, че дженазето е важен момент от нашия живот, на който трябва да отдадем полагащото му се и го изпълним според ислямските принципи, но най-важното е да си вземем поука и да се отдадем на Аллах, преди да е дошъл моментът за изпращане на нашето дженазе. Ако не обърнем внимание на това, без съмнение ще сме от губещите!

ЧЕТЕНЕТО НА КОРАН ПРИ ПОГРЕБЕНИЕ

ДАУД МАДЖИР ИМАМ

В хадис, предаден от Макил ибн Йесар, се предава, че Пратеника на Аллах (с.а.с.) е казал: *„Четете на вашите мъртви сура Ясин“.* Хадисът е предаден от Ебу Давуд, ен-Несаи и според Ибн Хиббан хадисът е сахих. Ибн Хиббан допълва, че в този хадис се има предвид четенето в предсмъртните мигове на човека, а не когато вече е починал.

Изхождайки от този хадис, се получава доста разминаване между мненията на учените по отношение на четенето на Коран на гроба по време на погребението. Затова искам да спомена мнението на шейх-ул-ислям Ибн Теймийе:

„Между хората съществува противоречие в четенето на Коран на гроба. Имам Ебу Ханифе смята това за мекрух, а също така имам Малик и имам Ахмед в повечето предания за него, и допуска в някои предания това към края на живота си, когато достигнало до него, че Абдуллах ибн Омер, а в някои предания Амр ибн Ас, завещал да му четат първите и последните айети от сура Бакара на гроба. Също така се предава от някои от енсар, че са искали да им четат сура Бакара. Като тук става въпрос отново за четене по време на погребението. След това не се споменава никакво предание от тях за четене след погребението“. Затова Ибн Теймийе смята, че целевото четене с наемане на четец специално за това е бидат (нововъведение), което няма основа. (Ибн Теймийе, „Фетава“, т. 24, с. 327; Абдулкерим Зейдан, „Муфассал“, т. 11, с. 125.)

НОСЕТЕ МЕ БЪРЗО КЪМ ГРОБА

МУРАД БОШНАК РАЙОНЕН МЮФТИЯ НА ПЛЕВЕН

Чува се „саля“ и отново потрепваш… Меляикето на смъртта безпрекословно спазва заповедта на Аллах (дж.дж.), без да се съобразява с плановете на човека, на близките. Без да взема под внимание възрастта и социалния му статус, взема душата му. Той вече няма да ходи на работа, няма да печели и да харчи. Няма да строи, да планува… Няма да кланя намаз, да държи оруч… Няма право на тевбе – всичко е дотук! Именно това казва мюеззинът: „За този наш брат или сестра всичко свърши! Всичко, което беше планувал за днес, за утре, за месеца, за годината – приключи“. Чуваме мюеззинът да ни казва, че е мерхум, нуждае се от дуата на вярващите, нуждае се от милостта на Аллах.

Следва къпане, обличане в кефен и кланяне на дженазе намаз. Вярващите правят дуа за него. Тогава хората, вършили добрини в името на Аллах Теаля и които са Му правили ибадет, приемат смъртта като една среща с Аллах (дж.дж.), на която ще бъдат богато възнаградени, затова те копнеят за тази среща. А хората, вършили злини, отхвърляли съществуването на Аллах, пренебрегвали Неговите заповеди и забрани, се страхуват от срещата с меляикето на смъртта, не желаят никаква среща. Смъртта е пътят на човека към срещата, на която в прав текст ще му бъде казано, че наградата или наказанието е резултатът от неговото пребиваване на този свят. Затова Пратеника (с.а.с.) попитал един човек „Опозна ли смъртта?“, а човекът отговорил: „Да“. „А какво си подготвил за нея?“ – попитал Расулюллах (с.а.с.).

При настъпването смъртта на вярващия той вижда благовестители, изпратени от Аллах, които посочват делата му и наградата за тях. Тогава за него няма нищо по-хубаво от срещата с Аллах и Аллах желае срещата с него. Когато грешникът е на смъртно легло, при него идва вестител, който посочва мястото му на пребиваване и последиците от греховете му. Тогава той мрази срещата

с Аллах, а и Аллах мрази да се срещне с него.

Смъртта и дженазето са повод за размисъл...

На смъртното легло бащата на Абдуллах, Амр ибн Ас, казал следното: „Животът ми мина през три етапа. В началото подтиквах хората да убият Мухаммед (с.а.с.), ако бях умрял тогава, щях само да страдам. Тогава Аллах ме напъти в исляма и Мухаммед (с.а.с.) стана най-любимият ми човек. Постави ме за командващ на военен отряд. Де да имах щастието да умра по това време, щях да имам дуата на Пейгамбера (с.а.с.) и той щеше да кланя дженазето ми. След това започнахме да се занимаваме със земните проблеми и сега не знам какъв съм пред Аллах".

Вижте Аллах (дж.дж.) как описва вземането на чистите души, на подготвените за този час: ***„... на които – пречисти – ангелите прибират душите. Ще им кажат: „Мир вам!“*** (ен-Нахл, 16: 32) и на душите на неверниците: ***„...когато ангелите прибират душите на неверниците, как ги удрят по лицата и по гърбовете: „Вкусете изгарящото мъчение!“*** (ел-Енфал, 8: 50).

Ибн Ебу Дуня предава от Ебу Джафер Мухаммед ибн Али, където се казва: „Али ибн Хюсеин (Зейн-ел-Абидин) разказа, че когато непокорният роб бъде понесен към гроба и бъде „зарадван“ с огън, той ще започне да вика на носещите го (в табута): „Братя мои, вие не знаете какво видях, вашият брат бе „зарадван“ с огън! Тежко ми заради пропуснатото покорство към моя Господар! Заклевам ви в Аллах, всяко дете, комшия, приятел и брат да ме отървете от моя гроб! Защото между вашия приятел и огъня няма нищо, освен да ме погребете в земята!“. Тогава меляикетата казват: „Идвай, о, враг на Аллах!“. И когато наближи гробът, мъртвецът вика: „Аз нямам застъпник, чието застъпничество би се приело, нито пък близък приятел“. А когато бъде спуснат в гроба, така ще бъде ударен, че от този удар ще се изплашат всички творения освен хората и джиновете. А когато към гроба бъде понесен любимец на Аллах и бъде зарадван с дженнет, той призовава носачите си: „Братя мои, нима не знаете, че съм зарадван със задоволството на Аллах, с дженнет и спасение от гнева и огъня на Аллах?! Бързайте с мен към гроба ми!“. Тогава меляикетата се провикват: „О, приятелю на Аллах, ела при Благородния Господар, който за малка извършена добрина обилно награждава. Господарю наш, молим те да направиш гроба му приятен до влизането му в дженнета!“. А след като бъде спуснат в гроба, го очаква прекрасен райски аромат „рейхан“, чието ухание ще усетят всички живи същества освен хората и джиновете“. Ебу Джафер казва по-нататък: „Когато Али ибн Хюсеин разказваше подобни хадиси, плачеше и казваше: „Страхувам се от Аллах, ако не ви кажа за това, но когато говоря за това, грешниците ми се подиграват“.

Тази подигравка, за която става дума, се случила, когато Али ибн Хюсеин споменал хадиса, в който мъртвецът призовава своите носачи. Тогава Дамар ибн Мабед, човек от племето Бену Зухре, казал: „Кълна се в Аллах, о, Али ибн Хюсеин, ако мъртвецът говореше на своите, тогава какво ще кажеш да се хване за леглото си, за ръцете им?“. Тогава присъстващите грешници започнали да се смеят, а Али ибн Хюсеин се ядосал и направил следната дуа: „Аллах мой, ако Дамар отрича това, което е низпослано на Мухаммед, Твоя Пратеник, накажи го с наказание, от което да се натъжи!“. Четиридесет дни след това Дамар изненадващо умрял, а още през нощта при Али ибн Хюсеин дошъл Муслим ибн Шуайб, приятел на Дамар, познат като добър човек, и казал: „Засвидетелствам, че чух Дамар как вика от гроба си, познах гласа му, беше както когато беше жив: „Дълги са нещастията за Дамар! От тебе се отрече всеки приятел! Поставен си в огъня на джехеннема и там ще живееш“. Тогава Али ибн Хюсеин казал: „Аллах да го опази! Това е наказанието за онези, които се смееха и подиграваха с хората, разказващи хадисите на Пратеника на Аллах (с.а.с.)“.

Гробището е мястото, от което винаги се връщаме с един по-малко. Там оставяме нашия баща, майка, брат или сестра, близък или приятел. Без значение, оставяме го в гроба, без да можем да го върнем обратно. Оставяме го с ясното съзнание, че той ще бъде подложен на разпит, че за него оттук нататък всичко зависи от това какво е вършил на този свят. Не знаем дали ще каже, че неговият Господар е Аллах, че неговият пейгамбер е Мухаммед (с.а.с.), че религията му е ислямът. Но знаем, че сега, докато сме живи, трябва да се подготвяме за нашето дженазе.

Когато Билял (р.а.) бил на смъртно легло, съпругата му казала: „Колко е тъжно!“, а той казал: „Какво щастие! Утре ще бъда заедно с Мухаммед (с.а.с.) и близките му“.

Нека и ние така да посрещнем смъртта и дженазето ни да бъде повод за радост!

„МОДЕРНИЗИРАНЕТО“ НА ПОГРЕБАЛНИТЕ РИТУАЛИ

Д-Р ИСМАИЛ ДЖАМБАЗОВ

В комунистическа и атеистична Народна република България един по един биваха премахвани кодовете на мюсюлманската ни идентичност. Забраната на сюннета, реформата в облеклото, премахването на „консервативните“ елементи в бита на турско-мюсюлманското население, колкото и да са горчиви хапове, бяха преглътнати...

Но другарите казаха, че „щастливият гражданин на социалистическа България“ не може да бъде погребван като последен голтак, увит в парче плат! Трябва да се модернизират и погребалните ритуали при мюсюлманите.

Това модернизиране премина през няколко етапа – първо започнаха с погребенията на партийните членове. Разсъжденията вървяха по линията: партийният член е прекарал целия си живот като атеист, а като почине, се погребва като мюсюлманин. Не, имами и попове няма да вземат участие при погребване на комунистите. Още този граждански начин не беше изработен в детайли като днес. Само ако беше българин, не се опяваше в църквата, а на гроба, вместо да чете попът, говореше гражданско лице. Гражданският начин при мюсюлманите първоначално беше само отсъствието на имама от погребалната процесия. Иначе тялото на покойника се измиваше, кефеносваше се и се слагаше на голия гроб. Партийният секретар или председателят на комитета на Отечествения фронт произнасяше една реч. Толкова.

Но впоследствие казаха, че не е удобно да погребваме партийния член съвсем гол. Трябва да го облечем в костюм, да го обуем като българските покойници и да го погребем „като хората“. Не след дълго този опит се масовизира.

Няма какво да говорим за реакцията на мюсюлманите, особено на близките на покойника, към това „модернизиране“ в погребенията. Те отваряха гробовете нощно време, вземаха телата на своите покойници, измиваха ги и ги кефеносваха. Но и това се разчу скоро. По места ритуалчиците по заповед отгоре за трети път отваряха някои гробове и горко на онзи, който е посмял да препогребе своя покойник по мюсюлмански начин.

По онова време председателят на народния съвет в Каолиново, Шуменско, с гордост разказа пред журналистите как са въвели новия начин на погребения при турците:

– Почина нашият другар турчин – служител в съвета. Решихме с него да започнем новия начин на погребенията. Но не можахме да убедим роднините му. Тогава наредих да се освободи една стая в съвета, взехме покойника тук, събрахме пари помежду си, купихме му костюм, обувки, риза и го облякохме като хората. Обявихме деня и часа на погребението. Каква беше нашата изненада! Нито един турчин не дойде на погребението, включително и партийните членове. Ние обаче не отстъпихме. След две-три години този ритуал започна да се приема като нещо естествено, хората вече започнаха сами да обличат своите покойници.

Партията и народната власт постъпваха тактично, проявяваха деликатност и толерантност, не атакуваха изведнъж крепостта, а я превземаха с различни обходни маневри постепенно. Така постъпиха и с погребалните ритуали сред мюсюлманското население. Към крайната цел вървяха стъпка по стъпка. При Държавния съвет на Народна република България се създаде специална комисия, начело с турчина Орлин Загоров, който с помощта

на специалистите разработи в подробности трагикомични граждански ритуали, регулиращи постъпките на хората в най-различни случаи. Нека читателят да не избързва да задава въпроса: ама и за леглото ли имаше специални ритуали? Да, и за леглото имаше. Аз със собствените си уши чух един нещастник с възстановено име как извика патетично пред специално свиканата областна теоретична конференция в Кърджали: „Ние даже в леглото трябва да се любим по български, като истински българи!".

Последната измислица на комисията по гражданските ритуали при погребенията беше, че облеченият в нов хубав костюм покойник не може да бъде сложен направо на влажната гола земя. Той трябва да бъде погребан в ковчег. На стената на джамията в родното ми село все още стоят три ковчега като свидетели на онова време.

Главният мюфтия по това време – Акиф Осман ефенди, с безпределно огорчение и отчаяние наблюдаваше тези процеси, крайната цел на които беше окончателното ликвидиране на исляма в България. Този висш духовник имаше и силно чувство за хумор. Често ми разказваше един анекдот за известния Насреддин ходжа:

Насреддин ходжа посетил през зимата едно село. Нападнали го зли кучета. Той се опитал да извади един кол от оградата, за да се защити, обаче коловете били заледени и не излизали. При това безпомощно състояние ходжата се обърнал към селото и рекъл: „Отвързали сте злите кучета, завързали сте коловете. Нищо хубаво не ви чака".

Попитах го: „Какво искате да кажете?". Отмина с една саркастична лъчезарна усмивка, която казваше всичко.

Възторженият, емоционалният, народен тип висш духовник Акиф ходжа безкрайно се измъчваше морално от своето безсилие да направи нещо за спасяването на исляма. Изглежда, съдбата му е била такава. Целият му мандат (цели 17 години) като духовен ръководител на българските мюсюлмани премина в отбранителни битки за спасяване на исляма от открити, груби, агресивни нападки на комунистите. Но в онези години на диктатура под формата на „народна власт" не можеше да направи нищо, освен да пази своята съвест.

Комитетът по църковните въпроси към Министерския съвет със садистично удоволствие наблюдаваше моралните терзания на главния мюфтия и не го освобождаваше от поста му, въпреки физическите му заболявания, за да продължи неговата агония. Не му приеха и трите оставки. Най-сетне, като се разболя сериозно и легна на легло, Михаил Кючуков, по високото благоволение на партията, освободи Акиф ходжа от трънливото кресло на главен мюфтия на турските мюсюлмани в България (01.10.1965 г.).

Това е „социалистическа демокрация" в действие...

ДЖЕНАЗЕ

► Позволено ли е да се плаче след покойник?

Всички ние сме хора и тъжим, след като загубим наш близък човек. Пейгамбера (с.а.с.) също плакал, когато загубил сина си Ибрахим. В този тъжен за него момент той казал: *„Очите ни сълзят, сърцата ни скърбят и не казваме нищо друго освен онова, от което Аллах ще е доволен, но поради раздялата ни с теб, о, Ибрахим, ние сме натъжени!"* (Бухари).

От преданието се разбира, че самият плач при дженазе не е забранен. Забранен е прекомерният рев, раздирането на дрехите, несъгласието с предписаната от Аллах съдба и т.н.

► Позволено ли е мюсюлманин да бъде погребан в ковчег?

Според практиката на Пейгамбера (с.а.с.), неговите сахабии и всички ислямски учени до наши дни мюсюлманите се погребват само с кефен, без ковчег. И поради това, че погребването с ковчег е в разрез с тази вековна и общоприета мюсюлманска традиция, то погребването на дженазето по този начин не е джаиз. Освен ако няма наложителни причини за това, като заразна болест (чума, холера и др.), или пък разлагане и разкъсване на тялото, при което погребването по този начин е разрешено поради наложителни причини.

► Позволено ли е поставянето на снимка върху надгробната плоча?

Поставянето на снимка върху надгробната плоча е практика на немюсюлманите, поради което това не е джаиз. Расулюллах (с.а.с.) е казал: *„Който се оприличава в делата си с друга (немюсюлманска) общност, той е от тях..."* (Ебу Давуд).

И все пак Аллах Теаля знае най-добре!

ПЛАМЪК ЗАНЕВ ЖУРНАЛИСТ

КОНИЯ – ГРАДЪТ НА МЕВЛЯНА

Ела, ела, който и да си, пак ела!
Дали си неверник, идолопоклонник или езичник, пак ела!
Нашата обител не е място за отчаяние.
Дори сто пъти клетва да си нарушил, пак ела!

С тези думи мюсюлманският мислител и суфи с лекота ни кани: елате, елате! Може тогава да не е представлявало трудност, яхваш коня или се качваш на камилата, слагаш в дисагите малко храна и тръгваш по неговия зов към неговата обител, но сега – в 21. век – да се отиде от България до Кония се оказа, че е експедиция с повишена степен на трудност.

Искаше ни се да пътуваме с влак – хем по-удобно, хем човек гледа пейзажа и му се наслаждава – и тук се появи първият препъникамък. Влакът от София пристига в Истанбул на новата гара Халкалъ, а тя – извън града, за Кония влакът тръгва пак от нова гара, но в азиатската част на града и разстоянието между двете гари при всички най-благоприятни условия се преодолява със смяната на три превозни средства и в най-добрия случай – за два и половина часа. Вероятността да стигнем навреме за влака се оказа малка, минахме на следващия вариант – самолет. Разлика в цената 10 лири. Самолетът, както и влакът – пак по обяд. Тук следващият препъникамък – трябва да сме на летището два часа преди полета, но вероятността да се спази това изискване се оказа много малка, защото, като прочетохме, че автобусът за летището тръгва от площад „Таксим“ и пътува час и половина, разбрахме, че преспиването в Истанбул е задължително. Да се намери хотел, не беше проблем, около площад „Таксим“ хотели много и на цени, достъпни за всеки джоб.

След като бяха уредени всички подробности, се качихме на влака в София и на следващата сутрин бяхме в Истанбул. Новата гара, по-голяма от тази в София, още не беше завършена и човек неволно си задава въпроса: „Защо е необходимо да се прави такава голяма гара, когато на денонощие пристига и заминава само един влак за и от София?“. Пътуването до града става със служебен автобус на железницата и то продължи един час. Още гарата не беше свързана с града с обществен транспорт. Разбрахме, че сме постъпили правилно, като сме решили, че без преспиване не може да се продължи.

Поехме към площад „Таксим“. Казвам поехме, защото дотам транспорт няма. След моста Галата има някакъв лифт, но той е само за да се изкачи баирът и след него е булевард „Истиклял“ (Независимост) с неговите три километра. По булеварда се движи едно ретро трамвайче, но по какво разписание – не можахме да разберем, защото, докато стигнем до площад „Таксим“, то не ни настигна. От бюрото за продажба на билети на турските авиолинии ни упътиха откъде тръгват автобусите за летището.

Очаквах да видя някакво второстепенно малко летище, защото като такова го дават по интернет, но то се оказа поне два пъти по-голямо от нашия Терминал 2. Полетът скучен – под нас само облаци. Докато направя няколко снимки, и кацнахме в Кония. С „Хавабус“ до центъра на града, питаме за обратно за летището какво разписание има, отговорът беше доста обезсърчителен: „Ще стоите тук и ние ще минем“. Приехме го и тръгнахме да си търсим хотела.

От интернет знаех къде трябва да се намира улицата, но на самата улица – никаква табела с името й.

Гледаме група мъже, насядали пред някакъв клуб на чаша чай и сладки приказки, и си казваме: „Няма страшно, те ще ни упътят“. Наистина веднага един от тях стана, взе листа с резервацията, прочете го, помоему внимателно, и ни каза да го последваме, така с негова помощ обиколихме квартала в диаметър петстотин метра, проверихме всички срещнати хотели, но нито един от тях не беше нашият. Пак се върнахме пред клуба, сега ни пое следващият от групата, пак обиколка и пак отново пред клуба. Най-накрая решихме сами да търсим хотела. Изведнъж улицата свърши на номер десет, а хотелът ни е на номер две. Стоим на средата на улицата и не знаем в каква посока да вървим, а че хотелът съществува, ни е пределно ясно, защото не само че бяха потвърдили резервацията, но и пари от картата ми бяха изтеглили. До нас се доближиха двама мъже на възраст над средната, попитаха ни защо стоим на средата на улицата и какво търсим. Обяснихме, показахме им резервацията и те заедно с нас почнаха да се озъртат и чудят къде може да е този хотел, най-накрая единият извади телефон от джоба си и след кратък разговор ни поведе напред. Хотелът се оказа на двеста метра от мястото, където стояхме, но на главната улица – булевард „Мевляна“.

Благополучно настанени, веднага се захванах да прегледам брошурите за историята и забележителностите на Кония. Като преглеждах различните материали за историята на града, неочаквано открих и тук българска следа. Не е записано кога точно в района на Анадола се заселват българите, които живеели близо до градовете Кония и Бейшехир. За това пише професор по история на турския език и история на Турция от Истанбулския университет в статия, озаглавена „Anadoluda Bulgarlar“, публикувана в брой 8842, стр. 4, на вестник „Икдам“ от 1921 година.

Първите следи от заселване на Кония и околностите датират от преди историческо време. Така в близкото до Кония селище Чаталхьоюк са открити антични находки на възраст 7000–5500 години преди нашата ера. Първите заселници в тези места, за които има достоверна информация, са хетите – от VII век преди н.е. При разкопки на Аляаддин тепе е открита хетска керамика. След хетите и фригийците Кония, под името Икониум, продължила своето съществуване под властта на Римската империя (до 25 г. пр.н.е.). През 1071 г. селджуците завоюват по-голямата част от Анадола заедно с Кония и селджукският султан Сюлейман Шах обявява през 1076 г. Кония за столица на селджукската държава. Тя остава такава до 1080 г., когато столицата е пренесена в Изник. През 1097 г. султан Кълъч Арслан I възстановява Кония като столица на Селджукската империя. През 1277 г. Караманоглу Мехмед бей завоюва Кония и тя влиза в състава на княжеството на Караманоглу.

Османският управител Мурад II през 1442 г. я включва в Османската империя.

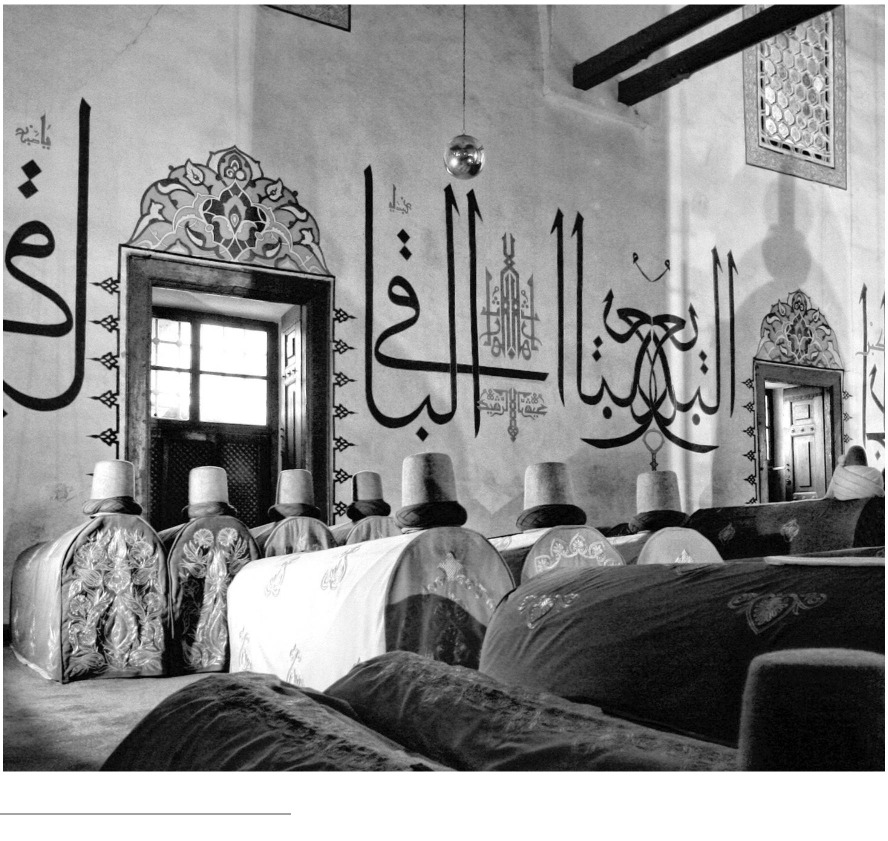

МЮСЮЛМАНСКО-ТУРСКОТО НАСЛЕДСТВО В ГРАД КРИЧИМ

КЕМАЛ РАШИД ИМАМ НА ГР. КАРЛОВО,
ДОКТОРАНТ ПО ИСТОРИЯ

Кричим е град в Южна България и се намира в област Пловдив. Градчето е център и единствено населено място в община Кричим. Отстои на 20 км югозападно от областния град Пловдив. Най-близкият град – Перущица, е отдалечен на 8 км в източна посока. Най-близкото село до Кричим е с. Устина. През града тече река Въча. Населението на Кричим към 2014 г. е около 8500 жители с разнообразен етнически състав: българи, турци, цигани и помаци. Според местните хора мюсюлманското население в града наброява около 4500 души.

Историята на Кричим започва назад във времето. Още от античността (IV–VI в.) той се свързва с възникването на двете ранновизантийски крепости, разположени на двата бряга на р. Въча. Продължава и през Средновековието, по време на управлението на България през 1230 г. от цар Иван Асен II, като доказателство за това е един интересен паметник, наречен „Асеневият надпис", изсечен върху голяма скала, който гласи: „На този камък седя цар Асен, когато превзе Кричим". Смята се, че там става въпрос за цар Иван Асен II, който е завладял крепостта през 1230 година. По-късно, до падането на Родопите под османска власт, което се случва около 1371–1373 г., Кричимската крепост и принадлежащите ѝ селища попадат ту в български, ту във византийски ръце.

След падането на България под османска власт Кричим се споменава за първи път през 1451 г., когато е записан като село в рамките на санджака Филибе (Пловдивски окръг). По заповед на султан Мехмед II е издаден документ за собственост (мюлкнаме) на Чандарлъзааде Халил паша, който очертава границите на селото, определени по имена на дървета и околни пасища, упоменати в документа от 855 г. по хиджра (1451 г.). Това е един важен документ, който съществува в оригинал и е преведен на съвременен турски език. В него се споменават имената Ески Хисар (Стара крепост), Кова (Кофа) юзу или юзлю и др.

Централната джамия

Няма данни и източници кой е построил джамията и кога, но според местното население тя е построена около 1800 година. Джамията е с дължина 17 м и е широка 7 м. Основите са изградени от камък до цокълната част на джамията, а оттам до покрива е градена от кирпич с широчина на стените 70 см. Покривната конструкция като цяло е четирискатна. Таванът е с гредоред или, както се казва, „каратаван". Минарето на Централната джамия е съградено изцяло от камъни с височина около 14 м със скромно шерефе. Покривната ѝ част е конусовидна и завършва с алем. До самата джамия, плътно прилепена към нея, има пристройка, която е изградена около 1970 г. и се ползва за кабинет на имама. Втората ѝ половина се използва за взимане на абдест. Дворът на джамията е около 100 кв. метра.

Основен ремонт на джамията е извършен през 2001 г. с помощта на местен човек – Мустафа Хекимоглу (Германски), който е лекар по професия и понастоящем живее в Америка. Последният ремонт е направен през 2008 г. Сменен е минберът с нов и допълнително е изработено кюрси, което е поставено в левия ъгъл от михрабната ниша. Освен това в молитвения салон има женско отделение – кадън махфили, направено от дървена конструкция. За щастие, Централната джамия е отворена за петкратен намаз, както и за празничните петъчни и байрамски намази.

Освен Централната джамия в Кричим е съществувала и друга джамия, но за съжаление, тя е съборена и разпродадена.

Турското училище

Сградата на турското училище е била съградена през царско време. Лично цар Борис III е предоставил място за нейния градеж. Последният директор на училището Едхем Рухи (Балкан) бил принуден да се изсели от България за Турция, като след това училището е закрито. След демократичните промени в страната през 1989 г. сградата на турското училище е съборена.

Турските гробища

Освен новите гробове в гробището има и стари надгробни плочи от османско време на различни по ранг и служба мюсюлмани в османската държава, които лично проверих и посетих. Те са запазени и до ден днешен и е необходимо да бъдат обстойно изследвани.

Всичко това прави Кричим един прекрасен град, носител на историята и културата на мюсюлманите. Заедно с другите исторически и културни обекти градът заслужава внимание и е място, достойно за посещение.

NB: Изказвам благодарност на Екрем Ходжев – ваиз към Районно мюфтийство – Пловдив, за оказаното съдействие и информация при проучването и анализирането на този материал.

Ученият, аскетът, търговецът и воинът

АБДУЛЛАХ ИБН МУБАРЕК

МУХАММЕД КАМБЕР ИМАМ, ЧЛЕН НА ВМС

Абдуллах ибн-ул-Мубарек ибн Вадих ел-Ханзали ет-Темими ел-Мервези, който носи прозвището Ебу Абдуррахман, е личност, останала в ислямската история като пример за всяко едно поколение мюсюлмани. Той е пример във вярата, науката, аскетизма, скромността, щедростта, смелостта и искреността. Личност, която се нарежда до видните ислямски личности, които греят в светлите страници на ислямската история.

Баща му Мубарек бил от турски произход. Бил освободен роб (мевля), който работел при своя господар, арабин от Хемедан от племето Бену Ханзале.

Абдуллах ибн Мубарек е роден през 118 (736) г. и израснал в град Мерв, който е един от най-известните за времето си градове, изпълнен с наука и учени хора от ранга на имам Ахмед ибн Мухаммед ибн Ханбел, преди да се пресели в Багдад, имам Суфян ес-Севри и Исхак ибн Рахавейх, и още много други.

Още от малък Абдуллах живеел в праведно семейство, изпълнено с ибадет, щедрост и почтеност. Още тогава у него са забелязани отличителни качества като остроумие и силна памет. Истинското му влечение към науката се проявило, когато навършил двадесет и една години, като най-напред наизустил хадисите, които знаел неговият баща, след което започнал да обикаля всички научни центрове в ислямската държава. Започнал с първия си шейх Рабиа ибн Енес ел-Хорасани, който бил в затвора. Посетил го там, изслушал и записал от него четиридесет хадиса. След това учил в гр. Куфе при имам Ебу Ханифе, после заминал за Медина при имам Малик, след което последвали Хасан ел-Басри в Рей, Суфян ибн Уйейне и Фудайл ибн Ияд в Мекка и още много от видните ислямски учени. Представете си го в тази младежка възраст, която кипи от енергия, страст. Не го възпирали нито горещите летни дни из пустините, нито зимните студени и дълги нощи, нито труднопроходимите планини. Постоянно пътувал, за да се сдобие с тази светлина, която озарява цялата земя, а именно науката.

Представете си – веднъж чул, че един мъж знае мъдрост, която е чул от самия Хасан ел-Басри, тогава се качил върху камилата си и тръгнал на път. Пропътувал цели хиляда километра, цял месец, а когато достигнал до този човек, дори не слязъл от камилата, а рекъл: „Чух, че знаеш мъдрост от Хасан ел-Басри?“. Мъжът отговорил утвърдително и казал: „Чух Хасан ел-Басри да казва: „Недей да купуваш любовта на хиляда души с цената да ядосаш един човек“. Тогава Абдуллах рекъл: „Заради това дойдох“. Обърнал животното си и тръгнал. Той не бил вещ само в науката хадис, а също така и във фъкъх. Много се възхищавал от учителя си в тази наука – Ебу Ханифе.

Абдуллах ибн Мубарек, освен науката, обучението и ибадета, е оставил след себе си два труда, достигнали до наши дни: „Китаб-ул-джихад“ и „Китаб-уз-зухд ве-р-ракаик“. Той обичал усамотяването с книгите си. Веднъж Шакик ел-Белхи му рекъл: „Когато изпълниш намаза, защо не седнеш с нас?“. А той отвърнал: „Аз стоя вкъщи със сахабиите и с табиун. Чета книгите им и техните предания. Какво да правя с вас, когато седите и одумвате хората?“.

Абдуллах ибн Мубарек обичал учените хора и търсещите наука, дори ги финансирал, както ни разказва Хиббан ибн Муса: „Веднъж порицахa Ибн-ул-Мубарек, че раздава парите си не в собствения си град, а в останалите градове. Тогава той отвърна: „Наистина знам на място хора, които са с превъзходство и праведност, изучават хадисите и полагат огромни усилия за това заради нуждата, която изпитват хората към хадисите. Те имат нужда от средства, ако ги изоставим, ще се изгуби науката им, а ако ги подкрепим, ще разпространяват науката сред общността на Мухаммед (с.а.с.)“.

Абдуллах ибн Мубарек наследил огромно богатство от семейството на съпругата си. Аллах вложил огромен берекет и в търговията му, защото той бил честен в търговията. Всяка година печелел по сто хиляди дирхема, които раздавал на учените, студентите, аскетите, бедните и нуждаещите се. Помагал на хора, потънали в дългове. Поемал разноските на хора, които имали желание да пътуват за хадж.

Абдуллах ибн Мубарек бил от истинските аскети, чиито богатства били в ръцете им, а не в сърцето им. Споменава се, че е говеел през цялата година, освен петте дни, в които е забранено да се говее. Често кланял през нощта, като се стремял никой да не го види.

Той е бил учен, търговец, воин, аскет, обичан от всички хора, дори и от хората на Писанието. Веднъж през месец рамазан се връщал от битка. Когато се прибрал през нощта, кланял нощен намаз чак до сутринта и на сутринта, подчинявайки се на повелята на Аллах, се сбогувал с този свят. Починал през 181 г., на шейсет и три години, които прекарал в ибадет към Аллах и разпространяване на исляма. За него Суфян ибн Уйейне е казал: „Сахабиите с нищо друго не изпревариха Абдуллах ибн Мубарек освен с това, че живяха заедно с Расулюллах (с.а.с.) и воюваха заедно с него“. Когато починал, халифът Харун Рашид – заради силната си обич към него – приел хората да му изказват съболезнования, сякаш е един от семейството. Аллах да се смили над него и да го дари с висините на дженнета!

„ГОДИНА НА БЕБЕТО – 2019“

Висшият мюсюлмански съвет (ВМС) на последното си заседание, проведено на 4 февруари 2019 г., обяви настоящата година за „Година на бебето“. Това е продължение на инициативата на ВМС, подета предишната година с обявяването ѝ за „Година на младото семейство“. Миналата година Мюсюлманско изповедание по различни начини и при редица поводи поощряваше създаването на семейства, постъпвайки отговорно, съобразно достойнството на човека. А през тази година целта на инициативата е мюсюлманите, а и не само те, да вкусят плода на своята интимна близост, да раждат и отглеждат децата си. Защото те са светлина за очите, радост за сърцата на родителите, бабите и дядовците. Същевременно децата са гарант за продължаване на човешкото поколение на тази земя, което е един от основните принципи на ислямската религия.

ЗАСЕДАНИЕ НА КОМИСИЯТА ПО ИЗДАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ В ПЛЕВЕН

Комисията по издателска дейност към Висшия мюсюлмански съвет на 13 февруари проведе в Плевен поредното си заседание. Домакин на мероприятието бе районният мюфтия на Плевен Мурад Бошнак. Членовете на Комисията обсъдиха дейността, приходите и разходите на Фонд „Рисале“, основан с цел подпомагане на издателската дейност към Мюсюлманско изповедание. Също така бяха обсъдени годишният доклад на Комисията и планът за 2019 г. на Отдел „Издателство“. В рамките на заседанието бяха гласувани и някои от подготвените рецензии за новопостъпили преводи в отдела.

След приключване на заседанието членовете на Комисията посетиха джамиите и други исторически забележителности в Плевен и Ловеч.

ЗАСЕДАНИЕ С ИМАМИТЕ ОТ ПАЗАРДЖИШКО И БЛАГОЕВГРАДСКО

За поредна година Районните мюфтийства на Пазарджик и Благоевград организираха съвместно заседание с имамите си на 9 и 10 февруари във Велинград. В работната среща взеха участие общо 20 имами от двете районни мюфтийства, а официален гост беше главният мюфтия д-р Мустафа Хаджи.

Двудневното събитие включваше семинарна част с лекции на преподавателя във Висшия ислямски институт Салих Онбаши и на бившия директор на Духовното училище в Русе Хюсеин Читак.

Официалният гост на срещата д-р Мустафа Хаджи в изказването си акцентира върху значимостта на провеждането на подобен род събития.

УЧЕНИЦИТЕ ОТ „НЮВВАБ“ ОТНОВО ПОДКРЕПИХА СИРАЦИТЕ

Учениците и преподавателите от Духовно училище „Нюввабׂ“ в град Шумен се включиха в кампанията за набиране на средства за подпомагане на Фонд „Сираци“. Сумата, която те успяха да съберат заедно, е 1244.50 лева. Средствата бяха събрани измежду учениците и преподавателите от Шуменското духовно училище, а част от тях – набрани чрез продажбата на картички и хартиени сувенири, изработени от самите възпитаници на училището.

Събраната сума беше предадена на Районно мюфтийство – Шумен, от група ученици. Районният мюфтия Месут Мехмедов им благодари за подкрепата в това благородно дело.